

BAROMETRUL CALITĂȚII
SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR
BCSIS - 2015

BUCUREȘTI, 2015

Editor:

Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior

Data publicării:

decembrie 2015

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României

ISBN 978-973-0-20469-8

Barometrul Calității 2015 este realizat în cadrul proiectului POSDRU – QUALITAS și tipărit în versiunea română în 200 de exemplare.

Reproducerea completă sau parțială a prezentului document este permisă numai cu acordul scris al ARACIS.

BCSIS 2015 este prezentat pe site-ul www.aracis.ro, în secțiunea destinată prezentării rezultatelor proiectului <http://www.aracis.ro/proiecte/qualitas/>.

Investește în oameni!

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară 1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.2 „Calitate în învățământul superior”

Titlul proiectului „Dezvoltarea și consolidarea culturii calității la nivelul sistemului de învățământ superior românesc - QUALITAS”

Contract POSDRU/155/1.2/S/141894

BAROMETRUL CALITĂȚII SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR BCSIS - 2015

Manager proiect QUALITAS /Președinte ARACIS:

Iordan PETRESCU

Coordonatori pachet de lucru IV. *Analiză de sistem: calitatea în învățământul superior românesc*

Emilia GOGU

Romița IUCU BUMBU

Experți seniori:

Constanța MIHĂESCU

Mihai PĂUNESCU

Asistent / Expert ARACIS:

Oana SÂRBU

Experți:

Liviu Stelian BEGU

Lucian CIOLAN

Ciprian FARTUȘNIC

Bogdan FLORIAN

Marian Gabriel HÂNCEAN

Călin Emilian HINȚEA

Georgeta ION

Mihaela MUREȘAN

Ileana Gabriela NICULESCU-ARON

Vergil VOINEAGU

BUCUREȘTI, 2015

AUTORI:

PARTEA I, II, III	PARTEA IV	PARTEA V
Emilia Gogu (coordonator)	Romița Iucu Bumbu (coordonator)	Emilia Gogu (coordonator)
Liviu Stelian Begu Ciprian Fartușnic Georgeta Ion Constanța Mihăescu Mihaela Mureșan Ileana Gabriela Niculescu-Aron Iordan Petrescu Oana Sârbu Vergil Voineagu	Lucian Ciolan Florian Bogdan Marian Gabriel Hâncean Călin Emilian Hințea Mihai Păunescu	Iordan Petrescu Oana Sârbu

COLABORATORI:

Radu Mircea Damian
Simona Iftimescu
Elena Marin
Mircea Neagoe
Ancuța Prisacariu
Viorel Proteasa
Vasilica Stan
Ștefan Stanciu
Mihaela Stangu
Marinella Sabina Turdean

CUPRINS:

LISTA TABELE

ABREVIERI UTILIZATE ȘI LINK-URI CONSULTATE

CUVÂNT ÎNAINTE

CONTRIBUȚIA AUTORILOR

INTRODUCERE..... 14

1	Structura	14
2	Metoda de cercetare	15
3	Surse de date	16

PARTEA I. CONTEXTUL EUROPEAN AL SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR 17

1.1	Clasificarea Internațională Standard al Educației (ISCED) în statele UE	18
1.2	Studiu comparativ între sistemele educaționale din state europene care fac parte din SEIS	20
1.2.1	Sistemul de educație din Belgia	21
1.2.2	Sistemul de educație din Germania	22
1.2.3	Sistemul de educație din Franța	23
1.2.4	Sistemul de educație din Finlanda	24
1.2.5	Sistemul de învățământ din Regatul Unit – Anglia	25
1.3	Participarea la educația terțiară în Uniunea Europeană și poziția României	26
1.4	Ținte europene la orizontul 2020 în domeniul educației terțiare	33
1.5	Ponderea forței de muncă cu studii terțiare în țările UE	38
1.6	Mobilitatea internațională a studenților	41

PARTEA a II-a. ANALIZA STĂRII SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR ROMANESC ÎN PERIOADA 2000-2014 45

2.1	Capitalul structural al SISR	46
2.1.1	Infrastructura și resursele materiale	46
2.1.2	Oferta universitară	48
2.1.3	Finanțarea învățământului superior	62
2.1.4	Management, regulamente și proceduri interne	68
2.2	Capitalul uman al SISR	69
2.2.1	Personalul didactic și de cercetare	69
2.2.2	Analiza evoluției absolvenților de liceu din România în perioada 2004-2015	72
2.2.3	Studenții - participare la procesul de învățământ	81
2.2.4	Cererea studenților pe IIS în anul universitar 2014/2015	86
2.2.5	Absolvenții - rezultatele învățării	89

2.2.6	Proiecția efectivelor de tineri - potențiali studenți în perioada 2016 – 2020.....	91
2.2.7	Cercetare-dezvoltare și inovare	98
2.3	Capitalul relațional al SISR.....	99
2.3.1	Relația și cunoașterea studenților	101
2.3.2	Relația și cunoașterea partenerilor din mediul academic și de cercetare.....	104
2.3.3	Relația și cunoașterea mediului socio-economic.....	108

PARTEA a III-a ANALIZA ȘI INTERPRETARE STATISTICĂ A PERCEPȚIILOR STUDENȚILOR, CADRELOR DIDACTICE ȘI ANGAJATORILOR PRIVIND CALITATEA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR .111

3.1	Metodologia cercetării și a realizării sondajului	111
3.1.1	Criteriile de selecție a respondenților în sondaj	111
3.1.2	Construcția și aplicarea chestionarelor.....	112
3.2	Studiu cantitativ și calitativ privind percepția studenților	113
3.2.1	Aspecte socio-economice ale studenților respondenți.....	113
3.2.2	Aspecte privind procesul educațional	115
3.2.3	Abilități și competențe dobândite.....	130
3.2.4	Asigurarea calității învățământului superior	138
3.2.5	Studiul calitativ a percepției studenților – prezentarea interviurilor	141
3.3	Studiu cantitativ și calitativ privind percepția cadrelor didactice.....	148
3.3.1	Aspecte socio-economice ale cadrelor didactice respondente	148
3.3.2	Aspecte generale privind procesul educațional	149
3.3.3	Angajabilitatea studenților	158
3.3.4	Finalitatea educației	162
3.3.5	Reprezentări asupra sistemului de învățământul superior	163
3.3.6	Acreditarea și asigurarea calității	165
3.3.7	Studiul calitativ a percepției cadrelor didactice - interviurile	172
3.4	Studiu cantitativ și calitativ privind percepția angajatorilor	181
3.4.1	Aspecte socio-economice ale angajatorilor respondenți.....	183
3.4.2	Criterii utilizate în selecția viitorilor angajați	183
3.4.3	Investiții în formarea profesională a angajaților	193
3.4.3	Studiul calitativ a percepției angajatorilor cu privire la calitatea SIS....	201
3.5	Analiza comparativă a percepțiilor actorilor social	211
3.6	Concluzii și analiza SWOT privind calitatea SIS	214

PARTEA a IV-a. EVOLUȚII ȘI TENDINTE ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR DIN PERSPECTIVA CONSTRUCȚIEI ARIEI EUROPENE A EDUCAȚIEI UNIVERSITARE (EHEA / SEIS) – CONSECINȚE ÎN PLANUL POLITICILOR EDUCAȚIONALE PENTRU ASIGURAREA CALITĂȚII.....229

4.1	Asigurarea calității – dimensiuni evolutive ale SEIS / EHEA.....	229
4.1.1	Procesul Bologna ca promotor al unei noi identități academice și profesionale europene în EHEA / SEIS	234

4.1.2	Priorități pentru viitorul învățământului superior european în contextul EHEA / SEIS – de la ... București la ... Yerevan	239
4.1.3	EHEA și provocările calității: Calitatea ca produs ... "marca", calitatea ca proces ... "educația", calitatea ca "stare culturală" instituțională ... "identitatea"	240
4.2	Dezvoltarea instituțională a universităților din România. Factori strategici din perspectiva asigurării calității	249
4.2.1	Context strategic	249
4.2.2	Factori strategici cheie.....	251
4.3	Analiză empirică a proceselor de asigurare a calității din învățământul superior românesc	257
4.3.1	Sisteme ale asigurării calității	257
4.3.2	De la acreditare spre asigurarea internă a calității	259
4.3.3	Asigurarea calității în România. Câteva date obiective	263
4.3.4	Percepții asupra asigurării calității în învățământul superior din România. Date din anchete sociologice on-line	268
4.4	Învățământul superior și angajabilitate. Opinii și percepții ale cadrelor didactice și studenților. Date din anchete sociologice on-line	283
4.4.1	Abilități și competențe.....	283
4.4.2	Percepții cu privire la angajabilitate	290
4.4.3	Dezvoltare profesională.....	293
4.4.4	Cariera profesională	300
4.5	Percepții privind politicile și calitatea învățământului superior românesc la nivel de sistem. Statistici descriptive - date din anchete sociologice on-line	244
4.5.1	Percepțiile cadrelor didactice	306
4.5.2	Percepțiile studenților	318
PARTEA a-V-a. INSTRUMENTE DE ANALIZĂ ȘI CORELAȚIE A SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR		326
5.1	Matrice - instrumente de analiză și corelație a SNIS	327
5.2	Elementele și macheta matricelor	329
5.3	Tipuri de indicatori rezultați.....	333
5.4	Utilitatea matricelor	334
ANEXE		335
BIBLIOGRAFIE		389

ABREVIERI UTILIZATE ȘI SITE-URI CONSULTATE:

Organizații

Abreviere	Organizația	Site-ul
ACPART	Agencia Națională pentru Calificările din Învățământul Superior și Parteneriat cu Mediul Economic și Social	www.acpart.ro
ANCS	Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică	www.research.ro/
ANOSR	Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România	www.anosr.ro
ANPCDEFP	Agencia Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale	www.anpcdefp.ro
ARACIS	Agencia Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior	www.aracis.ro
BFUG	Bologna Follow-up Group Grupul de urmărire a implementării Procesului Bologna	www.ond.vlaanderen.be/
CEAC	Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității	http://ceac.wordpress.com/
CEC	Cadrul European al Calificărilor	www.upt.ro/calitate
CNATDCU	Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare	www.cnatdcu.ro
CNCSIS	Consiliului Național pentru Cercetare Științifică în Învățământul Superior	www.cncsis.ro
CNFIS	Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior	www.cnfis.ro
CNR	Consiliul Național al Rectorilor	http://www.cnr-romania.ro/
EHEA	European Higher Education Area Spațiul European al Învățământului Superior	www.ehea.info
ENQA	The European Association for Quality Assurance in Higher Education	www.enqa.eu
EQAR	European Quality Assurance Register	www.eqar.eu
EQF	The European Qualifications Framework	www.ec.europa.eu/eqf
ESU	European Students' Union /Uniunea Europeană a Studenților	www.esib.org
EUA	European University Association / Association of European Institutions of Higher Education	www.eua.be
EURASHE	European Association of Institutions in Higher Education	www.eurashe.eu
EUROSTAT	Oficiul de Statistică al Comunităților Europene (Statistical Office of the European Communities)	http://ec.europa.eu/eurostat
EURYDICE	Rețeaua de informare asupra educației în Europa (The Information Network on Education in Europe)	www.eurydice.org/
INS	Institutul Național de Statistică	www.insse.ro/
ISCED	Clasificarea Internațională Standard pentru Educație/ International Standard Classification of Education	www.uis.unesco.org
ISCO	Clasificarea Internațională Standard a Meseriilor	www.mmuncii.ro
MECS	Ministerul Educației și Cercetării Științifice	www.edu.ro

MENCS	Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice	www.edu.ro
MEN	Ministerul Educației Naționale	www.edu.ro
UEFISCDI	Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării	www.uefiscdi.gov.ro/
UEFISCSU	Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior și a Cercetării Științifice Universitare	www.uefiscsu.ro
UNESCO-UIS	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, Institutul pentru Statistică	www.uis.unesco.org

Alte abrevieri utilizate

Abrevieri	Descriere
CEAC	Comisia pentru Evaluarea și Asigurarea Calității
DAC	Departament pentru Asigurarea Calității
DID/IFR	Departamentul Învățământ la distanță și Învățământ cu frecvență redusă
DMC	Departamentul pentru managementul calității
ECTS	Sistemul European de Credite de Transfer și Acumulare
ECVET/ SECTEFP	Sistemul european de credite transferabile pentru educație și formare profesională.
EEA	Zona economică europeană
EQF/CEC	Cadrul european al calificărilor pentru învățare pe tot parcursul vieții
ID	Învățământ la distanță
IF	Învățământ cu frecvență
IFR	Învățământ cu frecvență redusă
IIS	Instituții de Învățământ Superior
ISCED	Standardul Internațional de Clasificare al Educației
IT	Departamentul pentru tehnologia informației
LLL	Lifelong learning
MFP	Ministerul Finanțelor Publice
RMUR	Registrul matricol unic al universităților din România
SACE	Serviciu de Asigurarea Calității în Educație
SEAC /SEAQ	Sistem de Evaluare și Asigurare a Calității
SEIS	Spațiul European al Învățământului Superior
SIS	Sistemul de Învățământ Superior
SISR	Sistemul de Învățământ Superior din România
SNIS	Sistemul Național de Învățământ Superior
SMP	Mobilități studențești pentru plasament
SMS	Mobilități studențești pentru studii
SNIE	Sistemul Național de Indicatori pentru Educație
SSE	Sistemul Statistic European
STA	Mobilități de personal - Misiuni de predare
STT	Mobilități de personal – Formarea personalului
UE	Uniunea Europeană

CUVÂNT ÎNAINTE

"O educație bună este izvorul întregului bine din lume"
Immanuel Kant

Barometrul Calității Sistemului de Învățământ Superior-2015 (BCSIS -2015) a fost realizat în cadrul proiectului *"Dezvoltarea și consolidarea culturii calității la nivelul sistemului de învățământ superior românesc - QUALITAS"*, finanțat din fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contract POSDRU/155/1.2/S/141894, Cod SMIS: 52882.

Obiectivul general al proiectului QUALITAS constă în asigurarea calității în sistemul de învățământ superior din România prin dezvoltarea unei culturi organizaționale centrate pe îmbunătățirea continuă a calității în cadrul instituțiilor de învățământ superior, formarea de competențe manageriale la nivel instituțional și de sistem, premise fundamentale pentru creșterea calității programelor de studii, dar și a relevanței acestora pentru integrarea pe piața muncii și pentru societatea bazată pe cunoaștere.

În scopul atingerii obiectivelor proiectului au fost planificate mai multe activități și sub-activități intercalate și grupate pe cinci pachete de lucru (PL):

PL. I. Activități de management și monitorizare a proiectului

PL II. Evaluare a calității și acreditare

PLIII. Elaborarea de indicatori de evaluare a calității și compatibilizare la nivel de sistem

PLIV. Analiză de sistem: calitatea în învățământul superior românesc

PLV. Internaționalizare, schimb de bune practici, comunicare în asigurarea calității învățământului superior românesc.

Obiectivele specifice / operaționale ale proiectului:

Obiectivul 1. Evaluarea stării calității sistemului național de învățământ superior în vederea fundamentării și validării propunerilor de ajustare a politicilor și metodologiilor de evaluare și asigurare a calității.

Obiectivul 2. Dezvoltarea și implementarea sistemului de asigurare internă a calității în universități, atât la nivel instituțional, cât și la nivelul programelor de studii, prin sprijinirea și formarea structurilor implicate în proiectarea și dezvoltarea programelor de studii, precum și a comisiilor interne de asigurare a calității.

Obiectivul 3. Auto-evaluarea și evaluarea externă periodică a universităților și programelor de studii oferite de acestea, dar și formularea de propuneri de ajustare și îmbunătățire continuă a metodologiei și ghidurilor de evaluare.

Obiectivul 4. Îmbunătățirea managementului universitar și creșterea capacității instituțiilor de învățământ superior de a furniza calificări relevante pentru piața muncii și pentru susținerea unei economii bazată pe cunoaștere, prin

elaborarea de recomandări bazate pe experiențe naționale și europene similare și participarea grupului țintă la sesiuni de formare, workshop-uri, conferințe etc.

Obiectivul 5. Dezvoltarea continuă a unei baze relevante de indicatori relevanți de măsurare a calității învățământului superior, diferențiați pe tipuri de universități, dar și pe domenii, în vederea diversificării instituționale a învățământului superior.

Obiectivul 6. Internaționalizarea preocupărilor privind asigurarea calității, schimbul de bune practici și cooperarea cu agenții similare din cadrul Spațiul European al Învățământului Superior în vederea asigurării convergenței politicilor naționale cu cele europene relevante.

Obiectivul 7. Furnizarea unui cadru de comunicare și cooperare între organizații relevante la nivelul sistemului de învățământ superior în vederea creșterii capacității de acțiune strategică consecventă la nivel sistemic.

Barometrul Calității Sistemului de Învățământ Superior-2015 (BCSIS-2015) a fost elaborat în pachetul de lucru PL IV, *Analiză de sistem: calitatea în învățământul superior românesc*.

BCSIS-2015 poate fi considerat un *ghid* și un *instrument de constatare, analiză și corelare* a fenomenelor complexe existente în mediul academic românesc. Analiza statistică a celor mai semnificativi indicatori, oferă o imagine concretă și de ansamblu, asupra stării și dinamicii sistemului educațional superior al României în ultimii 15 ani. Pentru a evidenția mai profund starea sistemului de învățământ superior, pe lângă informația statistică obținută, este realizată și o cercetare cantitativă și calitativă reprezentativă la nivel de sistem, în rândul a trei actori esențiali: studenți, cadre didactice și angajatori (peste 4000 de respondenți).

Sucesiunea logică a abordării Barometrului, **de la aspecte generale** (Contextul European și național al Sistemului de Învățământ Superior –SIS), **la aspecte particulare**, (prin identificarea informațiilor la nivelul fiecărei Instituții de Învățământ Superior -IIS) permite cititorului o incursiune firească prin întregul sistem național de învățământ superior.

În acest sens, sperăm că prin cunoașterea complexității și a interdependenței fenomenelor din SIS, structurile de conducere manageriale ale IIS, vor conștientiza mai bine necesitatea asigurării și sporirii calității proceselor de educație.

Considerăm că, **Barometrul Calității Sistemului de Învățământ Superior-2015** prezintă o imagine concretă privind starea SIS și dorim să devină **un instrument util și de referință** pentru MENCS, instituții de învățământ superior sau alte instituții/organizații interesate de starea și calitatea mediului academic, în sprijinul dezvoltării unor politici menite să sporească calitatea și să îmbunătățească situația Sistemului Național de Învățământ Superior.

*Manager proiect QUALITAS,
Prof.univ.dr. ing. Iordan Petrescu*

CONTRIBUȚIA AUTORILOR

Barometrul Calității Sistemului de Învățământ Superior 2015 (BCSIS -2015) a beneficiat de atenta coordonare a președintelui ARACIS – *Iordan Petrescu*, care a contribuit în mod semnificativ la coagularea unei viziuni integratoare asupra calității în învățământul superior, prin valorificarea rezultatelor cercetării întreprinse de echipa de experți implicată în realizarea Barometrului Calității. Viziunea domniei sale, asupra modului de abordare a calității și a cuantificării stării SIS, a condus la crearea unui instrument nou de analiză și corelare a Sistemului Național de Învățământ Superior.

La elaborarea structurii și conținutului BCSIS -2015, a contribuit o echipă de experți și cercetători cu experiență semnificativă în analiza sistemului de învățământ superior, cum ar fi: domnul *Romîță Iucu Bumbu* (Universitatea București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației), doamna *Emilia Gogu* (ASE¹, Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică și UCDC²) și domnul *Mihai Pănescu* (SNSPA, Facultatea de Științe Politice), care au asigurat coordonarea întregului proces de implementare, documentare, structurare și elaborare a acestui material.

Lucrarea a beneficiat de contribuția valoroasă a domnului *Romîță Iucu Bumbu* specialist de marcă în politici educaționale, care a oferit claritate și profunzime în identificarea tendințelor învățământului superior din perspectiva construcției ariei europene a educației universitare. Metodologia de observare, prelucrare și analiză statistică a datelor cantitative și calitative a fost coordonată de doamna *Emilia Gogu*.

Un aport substanțial în analiza datelor a venit din partea experților în statistică de la ASE, Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică, ASE: doamna *Constanța Mihăescu*, doamna *Niculescu-Aron Ileana*, domnul *Vergil Voineagu* și domnul *Begu Liviu Stelian*. Prin utilizarea metodelor și tehnicilor de analiză statistică și econometrică, experții statisticieni au caracterizat în profunzime fenomenele din domeniul educației, analizând cantitativ și calitativ variabilele din SIS și interdependențele dintre acestea. De asemenea, lucrarea a beneficiat de contribuția valoroasă a doamnei *Mihaela Mureșan*, cercetător și profesor la UCDC, care s-a remarcat prin metode proprii de modelare și analiză comparativă aplicate în științele sociale.

Problematika educației în contextul dezvoltării instituționale a universităților din România a fost prezentată de specialiștii în științe ale educației: doamna *Ion Georgeta*

¹ ASE - Academia de Studii Economice București

² UCDC - Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir București

(Universitatea Autonomă din Barcelona) și domnul *Fartușnic Ciprian* (Institutul Științe ale Educației).

Finalizarea Barometrului nu ar fi fost posibilă fără contribuția și sprijinul substanțial al specialiștilor în sociologie, științe ale educației și politici publice: domnul *Păunescu Mihai* (SNSPA, Facultatea de Științe Politice), *Hâncean Marian Gabriel*, (SNSPA, Facultatea de Științe Politice), *Ciolan Lucian* (UB, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației), *Florian Bogdan* (SNSPA, Institutul de Științe ale Educației) și *Hințea Călin Emilian* (UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Politice Administrative și ale Comunicării).

Suportul tehnic și logistic a fost asigurat de doamna *Oana Sârbu* (expert ARACIS), care a contribuit și la realizarea materialului privind analiza contextului relațional al mediului universitar.

Cercetările realizate în cadrul BCSIS-2015 se datorează și cooperării strânse cu experții din celelalte patru pachete de lucru ale proiectului: *Ștefan Stanciu- Manager operațional proiect*, *Mircea Neagoe* –Coordonator PL II, *Vasilica Stan* –Coordonator PL III, *Radu Damian* –Coordonator PL V), cărora le suntem recunoscători pentru sprijinul și sugestiile primite.

Autorii mulțumesc celor care, prin propuneri și sugestii, pot contribui la îmbunătățirea conținutului și calității acestei lucrări.

Autorii

INTRODUCERE

Barometrul Calității, este un produs emblematic al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) și o publicație importantă pentru Sistemul de Învățământ Superior (SIS) deoarece combină datele statistice oficiale și informațiile calitative obținute în procesele de evaluare periodică cu cercetările sociologice realizate de către ARACIS, cu scopul de a prezenta organizarea, starea la un moment dat, dezvoltarea și calitatea SIS din România.

Ediția actuală, reprezintă al IV-lea³ Barometru realizat de ARACIS în cadrul a două proiecte finanțate prin POSDRU 2007-2013.

Barometrul Calității Sistemului de Învățământ Superior 2015 (BCSIS -2015) își propune să fie un instrument util și de referință în analiza stării și a calității Sistemului Național de Învățământ Superior, a tendinței și a interdependențelor mediului academic cu piața muncii.

Totodată, BCSIS-2015 prezintă date comparabile la nivel național și internațional pentru utilizatorii interni implicați în definirea, implementarea și evaluarea politicilor educaționale, în general și al SIS, în special.

0.1 Structura

În ediția curentă, structura Barometrului a fost sensibil completată, prin introducerea de indicatori statistici și contextuali pe baza unor serii de date de timp, prezentând evoluțiile din cadrul sistemului european de învățământ terțiar și cele ale sistemului național de învățământ superior în cursul ultimului deceniu.

Barometrul oferă o imagine asupra stadiului implementării Procesului Bologna în România, în general și a stării SIS, în special. Abordarea se face din două perspective. Prima face referiri la evaluările obiective și subiective, din care au rezultat aspecte cantitative și calitative cu impact direct asupra calității SIS. A doua se referă la strategiile și politicile în domeniul educațional și de cercetare din sfera universitară.

Astfel, prima parte a lucrării constituie o **dimensiune obiectivă** a cercetării, prin prezentarea unor aspecte relevante pentru cadrul european și național al educației terțiare, dar și pentru evoluțiile lor din ultimul deceniu, utilizând indicatori statistici de stare și de dinamică. Tot în această primă parte a lucrării se prezintă indicatorii pentru analiza structurilor și a organizării SIS în statele membre UE și include principalele tendințe ale învățământului terțiar în Europa.

Cea de a doua parte a lucrării dezvoltă **dimensiunea subiectivă** a cercetării, prin analiza cantitativă și calitativă a informațiilor dintr-un sondaj reprezentativ la nivel

³ Barometrul Calității Edițiile 2009, 2010 și 2011 realizate prin Proiectul -"Asigurarea calității în învățământul superior din România în context European. Dezvoltarea managementului calității academice la nivel de sistem și instituțional – ACADEMIS". <http://www.aracis.ro/publicatii/publicatii-aracis/>

național, respectiv dintr-o serie de interviuri privind percepțiile tuturor părților interesate, studenți, cadre didactice și angajatori, referitoare la politicile și calitatea învățământului superior românesc la nivel de sistem.

Totodată, Barometrul prezintă **impactul politicilor** și al măsurilor naționale privind asigurarea calității asupra evoluției procesului educațional, satisfacției actorilor implicați (studenți, cadre didactice, angajatori), precum și **consecințele proceselor de internaționalizare** a evaluării calității educației. Considerăm că în prezent, *obiectivul fundamental al oricărei societăți constă în stabilirea unei politici ferme care să sporească semnificativ calitativ și cantitativ nivelul de educație al populației.*

Barometrul este structurat în cinci părți tematice, astfel:

- I. Contextul european al sistemului de învățământ superior**
- II. Analiza stării sistemului de învățământ superior românesc în perioada 200-2014**
- III. Analiza și interpretarea statistică a percepțiilor privind calitatea în învățământul superior**
- IV. Evoluții și tendințe ale învățământului superior din perspectiva construcției ariei europene a educației universitare (EHEA / SEIS) – consecințe în planul politicilor educaționale pentru asigurarea calității**
- V. Instrumente de analiză și corelație a sistemului național de învățământ superior.**

Fiecare parte e prevăzută cu un preambul, care prezintă relevanța subiectului în SIS, obiectivele vizate și o analiză amplă a tematicii.

0.2 Metoda de cercetare

În cadrul BCSIS – 2015 a fost utilizat un set de metode de cercetare, în scopul evidențierii cât mai obiective a stării și performanței sistemului de învățământ superior. În acest scop, au fost utilizate metode de cercetare și de interpretare statistică a datelor pentru a reflecta într-o manieră obiectivă aspecte referitoare la **capitalul structural**(infrastructură, resurse materiale, ofertă educațională, investiții), **uman** (personal didactic și de cercetare, studenți, absolvenți) și **relațional** (cooperări și parteneriate cu instituții de învățământ superior, cu entități de cercetare și din mediul socio-economic din domeniul public sau privat).

În plus, au fost utilizate metode de **cercetare cantitativă și calitativă**, respectiv **metoda sondajului** și a **interviului** pentru a identifica percepția actorilor din SIS și a celor care beneficiază de rezultatele SIS (competențele absolvenților și transferul de cunoaștere), respectiv mediul socio-economic. În acest sens, echipa de experți a întocmit trei formulare de chestionare și trei ghiduri de interviu pentru studenți înscriși la programele de licență, cadre didactice universitare și angajatori de absolvenți de învățământ superior.

Reprezentativitatea la nivelul sistemului de IIS și a pieței muncii a fost asigurată prin mărimea eșantionului la nivelul celor trei categorii de respondenți, respectiv: **1533 studenți, 1454 cadre didactice și 1572 angajatori**. Cu o probabilitate de garantare a rezultatelor $P = 95\%$ și eroare maximă admisă de $\Delta w = \pm 2.5\%$. În paralel au fost realizate **30 de interviuri**.

Analiza și interpretarea percepției intervievaților privind calitatea învățământului superior este prezentată în Partea a III-a a Barometrului.

Totodată, în Partea a IV-a, a fost realizată și o **anchetă sociologică cu auto-administrare de chestionar on-line**, implicând un eșantion neprobabilistic de **916 cadre didactice și 896 de studenți**.

Deși, rezultatele celor două studii nu pot fi comparate deoarece nu sunt îndeplinite condițiile de compatibilitate a datelor⁴, putem însă privi rezultatele studiului online ca o completare a celui realizat pe baza sondajelor probabilistice.

În final, a fost realizat un studiu comparativ care are ca obiectiv compararea rezultatelor obținute pe diferitele grupuri asupra cărora s-au aplicat metoda sondajului și a interviului. În acest mod, se urmărește măsurarea distanței dintre percepțiile actorilor implicați în cercetare. Studiul comparativ a fost extins și la evaluarea compatibilității/diferențelor între percepțiile subiecților și datele statistice analizate.

Rafinarea și filtrarea rezultatelor obținute a condus la identificarea direcțiilor strategice care reprezintă în fapt valorificarea demersului întreprins.

0.3 Surse de date

Pentru realizarea BCSIS -2015, au fost utilizate date din surse oficiale ca: EUROSTAT, Eurostudent⁵, UNSTAT, Rețeaua EURYDICE⁶, INS, precum și date provenite din interviuri și sondaje reprezentative⁷ la nivelul SIS național, realizate în perioada aprilie – iulie 2015, în cadrul proiectului QUALITAS.

Barometrul se bazează și pe informații oficiale privind legislația, politicile și reglementările europene și naționale în domeniul educației terțiare.

⁴ Prin faptul că s-au folosit metodologii diferite de observare, respectiv sondajul statistic prin distribuire directă a chestionarului în format tipărit și ancheta sociologică on-line. Prin ancheta online nu s-a putut respecta structura pe regiuni de dezvoltare, pe domenii fundamentale sau pe forme de proprietate.

⁵ <http://www.eurostudent.eu/> Datele furnizate de Eurostudent provin din setul de date Eurostudent IV, care este analizat în detaliu în publicația Eurostudent, 2011: Condițiile sociale și economice ale vieții de student în Europa.

⁶ Eurydice, rețeaua de informare asupra educației în Europa, începând din 1980 a fost unul dintre mecanismele strategice create de Comisia Europeană și Statele Membre ale Uniunii Europene pentru a intensifica cooperarea, printr-o mai bună înțelegere a sistemelor și politicilor educaționale. Rețeaua Eurydice acoperă sistemele educaționale din Statele Membre ale Uniunii Europene, din țările AELS/SEE și din țările candidate implicate în programul Programul de Învățare pe tot parcursul vieții.

⁷ Cercetare sociologică, având ca obiectiv măsurarea percepției privind politicile și calitatea învățământului superior românesc la nivel de sistem.

PARTEA I. CONTEXTUL EUROPEAN AL SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR

În prezent, procesul Bologna unește 47 de țări - toate fiind părți ale Convenției Culturale Europene și angajate la *obiectivele Spațiului European al Învățământului Superior*. O caracteristică importantă a Procesului Bologna este crearea și implicarea unui parteneriat amplu, format din Comisia Europeană, Consiliul Europei și UNESCO-CEPES, precum și din reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior, studenți, personal, angajatori și agenții de asigurare a calității în domeniu.

Noul obiectiv central al Procesului Bologna este acela de a îmbunătăți Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS), bazat pe cooperare internațională și schimb academic, care este atractiv pentru studenții și personalul didactic din UE, precum și pentru studenții și personalul didactic din alte părți ale lumii⁸.

Esența Procesului Bologna constă în conștientizarea faptului că Europa Cunoașterii este un factor indispensabil al dezvoltării creșterii soci-umane, precum și o componentă esențială a procesului de consolidare și îmbogățire a cetățeniei europene.

Potrivit Raportului de Implementare 2012⁹, "Procesul Bologna a transformat fața învățământului superior european. În toate țările au intervenit și au fost aplicate schimbări semnificative care au permis apariția Spațiului European al Învățământului Superior și care au pus bazele unui învățământ superior care servește unei game crescânde de cereri lansate de comunitate și societate; structurile din învățământul superior au fost modificate, *s-au dezvoltat sisteme de asigurare a calității*, au fost implementate mecanisme de facilitare a mobilității și au fost identificate o serie de probleme privind dimensiunea socială a învățământului superior. Cele 47 de state din Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS) trebuie să implementeze politici în contexte foarte diferite".

Totodată în Raportul de Implementare 2015, Tibor Navracsics¹⁰ declară "...în ultimii trei ani, în cele 47 de țări, mai bine de 4000 de instituții de învățământ superior și numeroase organizații interesate au continuat să își adapteze sistemele de învățământ superior, ceea ce le face mai compatibile prin modernizarea structurilor de studii și prin *consolidarea mecanismelor de asigurare a calității*."

⁸În linii mari Spațiul European al Învățământului Superior -SEIS:

- ✓ facilitează mobilitatea studenților, absolvenților și a personalului din învățământul superior;
- ✓ pregătește studenții pentru carierele lor viitoare și pentru o viață ca cetățeni activi în societățile democratice va sprijini dezvoltarea personală a acestora;
- ✓ oferă acces larg la educație superioară de înaltă calitate, bazată pe principii democratice și pe libertatea academică.

⁹ Spațiul European al Învățământului Superior 2012 –Procesul Bologna. Raportul de implementare. Pag.7 și pag 19

¹⁰ Comisarul european pentru Educație, Cultură, Tineret și Sport. Spațiul European al Învățământului Superior 2015 – Procesul Bologna. Raportul de implementare, pag.3 <http://www.ehea.info/>

Acest prim capitol al BCSIS -2015 furnizează un cadru general de prezentare și de înțelegere a diferitelor structuri, dimensiuni și condiții de funcționare a instituțiilor de învățământ superior din SEIS, iar în acest sens echipa de cercetători și-a propus să realizeze comparații între date și informații despre sistemul românesc de învățământ superior și alte sisteme europene.

În prima parte a capitolului, sunt clasificate standardizat instituțiile de învățământ superior și se prezintă diversitatea acestora în context european și național. În cea de-a doua parte, în baza datelor furnizate de Eurostat, este realizată o analiză comparativă a populației școlare din SEIS pe 5 grupe de vârstă¹¹, precum și tendințele care se înregistrează în domeniul participării la sistemul terțiar de educație, pentru persoanele cu vârsta cuprinsă între 18 și 34 de ani.

1.1 Clasificarea Internațională Standard al Educației (ISCED) în statele UE

Sistemele de învățământ superior din Europa variază foarte mult în ceea ce privește durata, structura și conținutul curricular. În consecință, este dificil pentru factorii de decizie de la nivel național să compare sistemul propriu de învățământ cu al celorlalte state membre UE.

Pentru facilitarea comparabilității statisticilor și indicatorilor, în anii '70 UNESCO a elaborat **Clasificarea Internațională Standard al Educației (ISCED)**, care este o clasificare de referință în cadrul Clasificărilor Sociale și Economice a Familiei Internaționale ale Organizației Națiunilor Unite (ONU).

Deoarece sistemele de educație (SE) variază ca structură și conținut de la țară la țară, ISCED facilitează transformarea datelor naționale de educație în categorii convenite la nivel internațional și permite colectarea, elaborarea și prezentarea, într-o manieră uniformă, care face posibilă comparația SE între țări.

Institutul de Statistică UNESCO¹² (UIS), custodele ISCED, responsabil cu dezvoltarea, întreținerea, actualizarea și revizuirea acestuia, actualizează periodic clasificarea pentru a reflecta evoluția continuă a sistemelor de educație în lume. Până în prezent UIS a emis ISCED-1997, ISCED-2011 și ISCED-F 2013.

Standardul Internațional de Clasificare al Educației (ISCED- UOE 1997), este un instrument pentru compilarea de statistici referitoare la educație la nivel internațional. Această clasificare acoperă două variabile: nivelurile și domeniile educației, cu dimensiunile complementare de orientare generală/profesională/ pre-profesională și destinația educațională/pieței muncii. Versiunea, ISCED 97 distinge **șapte niveluri** de învățământ. Domeniile detaliate ale instrumentului de căutare ISCED sunt destinate în

¹¹ Grupele de vârstă: 20-24 ani, 25-34 ani 15-64 de ani, 25-64 ani și 25 de ani și peste.

¹² Institutul de Statistică al UNESCO (UIS) este biroul de statistică al UNESCO și depozitarul Națiunilor Unite pentru statistici mondiale în domeniul educației, științei și tehnologiei, culturii și comunicării. Sediul UIS se află la Montreal, Canada. <http://www.uis.unesco.org>

principal utilizării pentru nivelul învățământului superior, precum și pentru programele de educație și formare profesională și pentru calificările corespunzătoare învățământului secundar și postliceal neuniversitar.

Clasificarea ISCED 2011 a fost adoptată de Conferința Generală UNESCO la a 36-a sesiune din noiembrie 2011. ISCED 2011 cuprinde programele educaționale formale și non-formale oferite în orice etapă din viața unei persoane. Calificările care sunt recunoscute de autoritățile competente din educația națională, indiferent de modul în care sunt obținute (ex. prin absolvirea unui program educațional formal sau prin intermediul unui program educațional non-formal sau printr-o activitate de învățare informală), sunt utilizate cu scopul de a măsura nivelul de educație absolvit.

Clasificarea ISCED 2011 constă din scheme de codificare paralele pentru programe de învățământ (ISCED-Programe sau ISCED-P) și niveluri de educație (ISCED-Nivel absolvit sau ISCED A). În cadrul ambelor scheme sunt identificate nouă niveluri separate. În cadrul fiecărui nivel sunt folosite dimensiuni complementare pentru a identifica categorii și sub-categorii ulterioare, dacă este cazul. Sistemele de codificare de trei cifre sunt folosite pentru a codifica atât programele de învățământ, cât și nivelul de educație absolvit.¹³

Tabel I. 1 Codificarea nivelurilor ISCED 2011 (prima cifră)

Nivel ISCED	ISCED-Programe (ISCED-P)	ISCED-Nivel absolvit (ISCED-A)	Durata
0	Învățământ preșcolar	Inferior învățământului primar	2-100 zile
1	Învățământ primar	Învățământ primar	4-7 ani
2	Învățământ gimnazial	Învățământ gimnazial	2 și 5 ani
3	Învățământ liceal	Învățământ liceal	2 și 5 ani
4	Învățământ postliceal	Învățământ postliceal	6 luni și 2 sau 3 ani
5	Învățământ universitar - ciclu scurt	Învățământ universitar - ciclu scurt	2 și 3 ani
6	Diplomă de licență sau nivel echivalent ¹⁴	Diplomă de licență sau nivel echivalent	3 la 4 ani
7	Master sau nivel echivalent ¹⁵	Master sau nivel echivalent	1 la 4 ani
8	Doctorat sau nivel echivalent	Doctorat sau nivel echivalent	minim 3 ani
9	Neclasificat în altă parte	Neclasificat în altă parte	

Sursa: adaptare după <http://www.anc.edu.ro/>

Duratele nivelurilor ISCED 2011 sunt folosite ca și criterii pentru clasificarea programelor de învățământ formal.

¹³http://www.anc.edu.ro/uploads/images/Legislatie/ISCED_2011_UNESCO_RO_final.pdf

¹⁴ISCED 6 durata programului de licență sau a programelor echivalente de nivel variază, în mod obișnuit, de la 3 la 4 ani sau mai mult atunci când urmează direct nivelului 3 ISCED sau de la 1 la 2 ani când urmează unui alt program de nivel 6 ISCED;

¹⁵ ISCED 7: durata programului de master sau a programelor echivalente de nivel variază, în mod obișnuit, de la 1 la 4 ani când urmează nivelului 6 ISCED sau de la 5 la 7 ani când urmează direct nivelului 3 ISCED.

ISCED 2011 nu cuprinde programe de învățare informală, ocazională sau întâmplătoare și nici calificări care nu sunt recunoscute. Învățământul formal și non-formal cuprinde o varietate de programe educaționale care sunt proiectate în cadrul unui context național, ca de ex. învățământul inițial, învățământul regulat, programe a doua șansă, programe de alfabetizare, învățământ pentru adulți, educație continuă, învățământ deschis și la distanță, învățământ vocațional, tehnic și pentru ucenici, formare profesională sau învățământ pentru nevoi speciale.

Comisia Europeană a elaborat o listă preliminară de domenii detaliate **ISCED 2013**, indicând corespondențele cu clasificarea domeniilor de studiu și de formare din 1999 (domeniile de studiu și formare 1999, pe baza ISCED 1997). Ulterior, această listă a fost completată cu fostele coduri Erasmus. UNESCO a adaptat manualul domeniilor de studiu și de formare din 1999 la Clasificarea Internațională Standard a Educației: Domenii de studiu și de formare 2013 (ISCED-F 2013) la sfârșitul lui 2014. În cazul în care intervin modificări în clasificare, instrumentul de căutare va fi actualizat în consecință.

1.2 Studiu comparativ între sistemele educaționale din state europene care fac parte din SEIS

În această parte a Barometrului dorim să prezentăm un studiu comparativ între sistemele de învățământ performante și/sau cele mai solicitate din Europa precum: *Germania, Finlanda, Franța, Luxemburg și Belgia*, punând în evidență atât asemănările dintre acestea, cât și deosebirile principale.

Oportunitatea acestui studiu constă în relevarea unor aspecte pozitive și a tendințelor existente în SEIS, întrucât SISR, ca și sistemele din alte state UE, se află într-o continuă schimbare, putând astfel valorifica experiențele pozitive din alte țări în scopul de a se dezvolta și poziționa la un nivel cât mai competitiv în SEIS. Astfel, este cunoscut faptul că reforma sistemului de învățământ finlandez a avut influențe internaționale. Totodată, sistemul german și cel olandez au reprezentat repere în reforma învățământului politehnic, calificările bazate pe competențe sunt inspirate din calificările din Marea Britanie și educația pentru adulți – sunt modele adaptate din țările nordice și din OECD.

În mod similar, învățând din experiența celorlalte state recunoscute în SEIS și făcând schimb de bune practici, putem examina critic propriul sistem educațional pentru a îmbunătăți structura și politicile SIS.

Structura sistemului de învățământ din România cuprinde: învățământul preșcolar, învățământul primar, învățământul secundar inferior, învățământul general obligatoriu, *învățământul secundar superior, școlile de arte și meserii, școlile de ucenici, învățământul post-liceal și învățământul superior.* (*Figura I.1*).

Romania

Figura I. 1 Structura sistemului de educație în România

Sursa: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>¹⁶

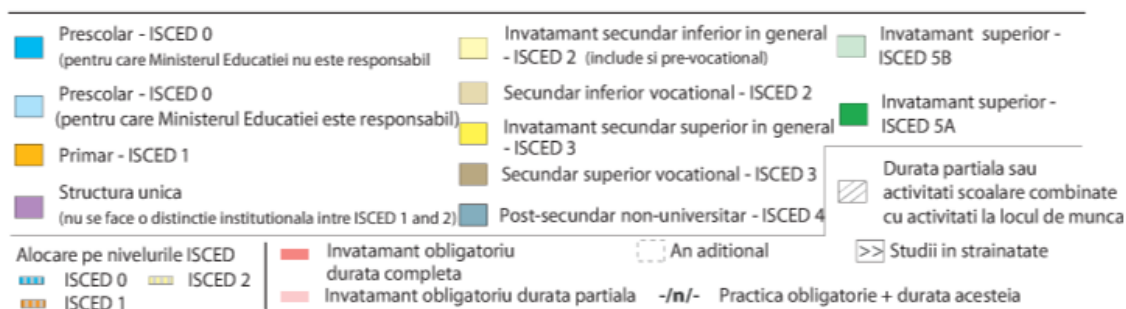

Figura I. 2 Semnificația diagramelor schematice Eurydice (ISCED - UOE, 1997)

Sursa: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

Spre deosebire de majoritatea țărilor UE, sistemul românesc de educație prevede foarte puține opțiuni/rute de continuare a studiilor pentru absolventul de gimnaziu (ISCED2) sau de liceu (ISCED3), în sensul accesului la învățământul superior.

1.2.1 Sistemul de educație din Belgia

Declarația de la Bologna a contribuit la o revizuire radicală a sistemului de învățământ superior belgian. Semnată de miniștrii europeni ai educației în 1999, declarația a urmărit armonizarea învățământului superior în Uniunea Europeană. Astfel în Belgia există o distincție între diploma de licență (o educație generală cu durata de trei ani) și diploma de master (un curs de specialitate care durează între 1-2 ani). Rezultatele se măsoară în credite ECTS, diploma de licență fiind evaluată la 180 de credite ECTS, în timp ce o diplomă de master este evaluată între 60 și 120 de ECTS. În cadrul acestui sistem, un credit ECTS înseamnă 24 de ore de studiu.

În Belgia, învățământul obligatoriu durează până la vârsta de 18 ani. Sistemul de învățământ este împărțit în patru niveluri: *creșa*: de la 2,5 la 6 ani (nu este obligatorie); *învățământul primar*: de la 6 la 12 ani (obligatoriu), *învățământul secundar*: de la 12 la 18 ani (obligatoriu); *învățământul superior*: peste 18 ani (nu este obligatoriu). Există patru rețele diferite de școli în Belgia care operează pe baza unor principii diferite: sistemul comunitar de învățământ, sistemul de învățământ subvenționat de stat; sistemul de învățământ gratuit și subvenționat și învățământul privat: școlile particulare.

¹⁶ Structura sistemelor de educație din Europa 2009/2010 diagrame schematice Eurydice

Belgia – Comunitatea Franceza

Figura 1. 3 Structura sistemului de educație în Belgia

Sursa: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

Învățământul superior este deschis tinerilor care au absolvit cu succes ciclul general sau tehnic al învățământului secundar. Colegiile și universitățile belgiene oferă studenților o gamă largă de opțiuni.

1.2.2 Sistemul de educație din Germania

Sistemul de învățământ german este format din:

Învățământ general. De la vârsta de 3 la 6 ani copiii pot frecventa *Kindergärten* (învățământul preprimar). Învățământul obligatoriu debutează la vârsta de 6 sau 7 ani împliniți și durează 9 sau 10 ani (în funcție de land). Toți copiii trebuie să frecventeze la început *Grundschule* (școala primară) pentru 4 sau 6 ani. În general, de la vârsta de 6 ani, copiii din învățământul obligatoriu merg la o *Grundschule* locală, iar apoi aleg filiere separate. Părinții decid la acest moment - pe baza sfatului profesorului - în privința tipului de școală pe care să o urmeze copilul: *Hauptschule* (școala secundară inferioară), *Realschule* (școala secundară intermediară) sau *Gymnasium* (școala secundară superioară). În unele regiuni germane sunt și *Gesamtschulen* (școli secundare comprehensive) care combină toate cele trei tipuri de școli într-o singură formă.

Învățământ profesional. În Germania, doar o mică proporție de tineri își finalizează pregătirea profesională în școală. Aproximativ trei sferturi dintre tineri din orice școală generală (fără să includem școlile superioare în *Gymnasien*) sunt formați în companii. În plus, cursanții companiei frecventează cursurile școlii profesionale. De aceea se vorbește despre un sistem "dual" în formarea profesională.

Învățământ superior. Odată cu obținerea *Abiturs* sau *Fachabitur* (certificat de învățământ secundar superior / certificat secundar specializat), absolventul poate alege dintr-o gamă de instituții de învățământ superior din Germania: *Universität* (universitate), *Technische Hochschule* (universitate tehnică), *Pädagogische Hochschule* (colegiu pedagogic), *Kunsthochschule/ Musikhochschule* (colegiu de artă/ colegiu de muzică) ori *Fachhochschule* (colegiu de științe aplicate). Absolvenții unei *Fachhochschule* care au absolvit studiul cu note foarte bune se pot înscrie la doctorat doar în cadrul unei universități, deoarece *Fachhochschulen* nu oferă posibilitatea absolvirii unui doctorat.

În funcție de tipul de bacalaureat se stabilește parcursul pentru următorii 2, 5 sau 8 ani în mediul de învățământ superior. Cu o diplomă de bacalaureat tehnic sau profesional se poate accede la doi ani de studii practice în diverse domenii ce țin de industrie, comerț și servicii. După studiul celor doi ani se acordă o diplomă numită BTS (*Brevet de Technicien Supérieur*) - brevet de tehnician superior sau o diplomă universitară de tehnologie, numită DUT (*Diplôme Universitaire de Technologie*). Cu o diplomă de bacalaureat general, elevul poate alege între o universitate și o școală superioară. În unele școli superioare – *Grandes Écoles*, specifice Franței, se poate intra doar cu o diplomă de bacalaureat, pentru altele însă este necesară înscrierea într-o școală pregătitoare. Aceasta pregătește viitorii studenți să muncească, într-un mod susținut, timp de doi ani. Aceste posibilități sunt numite filiere de studii superioare. Majoritatea unităților de învățământ superior sunt teoretice, însă la nivel de master se poate face o alegere între Master profesional (Master Professionnel) și Master de Cercetare (Master Recherche). În Franța sunt 82 de universități.

1.2.4 Sistemul de educație din Finlanda

Școala în Finlanda nu este obligatorie, doar educația este obligatorie. Un elev poate studia și în afara școlii, acasă de exemplu, dar periodic se verifică în sistemul educațional de stat progresele copilului care nu frecventează școala. Numărul celor care studiază acasă este foarte mic.

Grădinița nu este obligatorie, ci voluntară. Unele școli oferă o grupă de grădiniță pregătitoare pentru școală pentru copiii de șase ani. După cei nouă ani obligatorii, tânărul poate continua studiile sau nu.

Cei care decid să continue studiile au două opțiuni: *școala secundară* (care durează patru ani maximum – cu posibilitatea de completare în doi ani – și care se încheie cu un examen național pe baza căruia se fac apoi admiterile în universități) și educația vocațională (care durează doi sau trei ani, în funcție de domeniul de studiu). Scopul educației vocaționale este de a pregăti muncitori calificați pentru diferite domenii.

Educația vocațională poate fi urmată și ea de studii superioare, în politehnici. Un aspect foarte important în cazul educației vocaționale este practica făcută chiar la locul de muncă, în domeniul pentru care tânărul respectiv se pregătește.

Finlanda

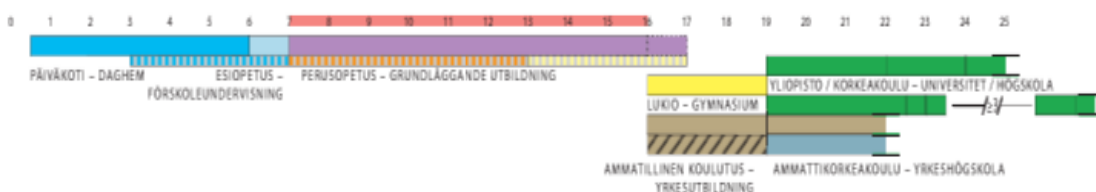

Figura 1.6 Structura sistemului de educație în Finlanda

Sursa: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

Școala primară durează șase ani, iar cea gimnazială —trei. Majoritatea școlilor sunt administrate de oficiile și reprezentanții locali.

Curriculumul flexibil este stabilit de Ministerul Educației și de Comisia pentru Educație. Învățământul este obligatoriu între 7 și 16 ani. După gimnaziu, absolvenții se pot angaja direct, sau se pot înscrie la școli profesionale sau licee. Școlile profesionale pregătesc elevi pentru a practica diferite meserii. Liceele sunt orientate academic și au criterii de admitere mai stricte, ele pregătind elevii pentru examenul de *Abitur* și pentru învățământul universitar. Absolvirea unei școli profesionale sau promovarea *Abiturului* califică un elev pentru admiterea în învățământul superior.

După încheierea acestei etape de studii, fie în școala vocațională, fie în cea generală, tinerii pot aplica pentru admiterea într-o facultate. Sistemul educației superioare are două sectoare, universitățile și politehnicile. Sistemul de educație finlandez permite cetățenilor finlandezi să își desăvârșească educația sau calificarea la orice vârstă.

La nivel universitar, există două sectoare separate caracterizate prin dimensiuni specifice: politehnicile, orientate profesional; și universitățile centrate pe cercetare. Educația este gratuită și cazarea este acoperită în mare măsură de către guvern prin subvenții pentru studenți. În țară funcționează 20 de universități și 30 de politehnici.

Politehnicile oferă educație în următoarele domenii: științe umaniste și ale educației; cultură; științe naturale; turism, catering și servicii domestice; servicii sociale, sănătate și sport; tehnologie, telecomunicații și transport; științe sociale, afaceri și administrație. Cele 20 de universități finlandeze oferă pregătire în domenii precum științe umaniste, tehnologie, științele naturii, artă și design, teatru și dans, medicină veterinară etc.

1.2.5 Sistemul de învățământ din Regatul Unit – Anglia

Sistemul de învățământ din Anglia cuprinde:

Foundation stage. Prima treaptă a învățământului- este cea de la 3 la 5 ani, (grădinița + anul de pregătire dinaintea scolii)

Primary educațion. Al doilea stagiul între 5 și 11 ani. Copiii încep școala în anul școlar în timpul căreia vor împlini vârsta de 5 ani (anul “reception”).

Școala primară, are în componența keystages, împărțirea pe ani, după cum urmează:

- ✓ anul 1 și anul 2 = KeyStage 1, copilul va avea testări la engleză și matematică care vor permite profesorului să producă un raport al progresului.
- ✓ anii 3-6 = KeyStage 2, copilul va avea teste naționale la engleză, matematică și științe.
- ✓ anii 7-9 = KeyStage 3, copilul va avea din nou teste naționale la engleză, matematică și științe.

Secondary educațion (vârsta 11-17). În timpul ultimului an elevii aleg ce subiecte vor să studieze în KeyStage 4 iar la final (anii 10 -11), la 16 ani, elevii susțin GCSEs (rezultatele la GCSEs permit apoi înscrierea pentru A levels). În urma examenelor cei doi ani de A levels contează pentru înscrierea la universități.

A Levels reprezintă echivalentul bacalaureatului românesc, fiind la marea majoritate a școlilor examenul final de absolvire a *Secondaryeducațion*, dar nu și singurul astfel

de examen (mai există și International Baccalaureate – IB, ce presupune un program academic mai riguros).

Tertiary/higher education (studii superioare – vârsta 18+) cuprinde: Studii “undergraduate” – bachelor’s degree (3 ani) și Studii “postgraduate” – master’s degree (1-2 ani) și doctorate (3 ani).

Regatul Unit – Anglia

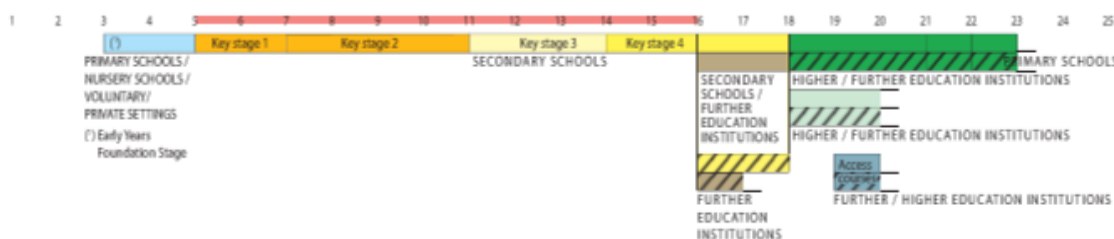

Figura 1. 7 Structura sistemului de educație în Regatul Unit

Sursa: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

Țări ca Germania, Franța și Belgia sunt doar trei dintre țările europene care au dezvoltat programe de corelare și recunoaștere a studiilor anterioare, ca mecanisme de acces la educația terțiară.

1.3 Participarea la educația terțiară în Uniunea Europeană și poziția României

Deși problemele sistemului educațional sunt probleme globale, soluționarea acestora, așa cum demonstrează evoluție recentă a SEIS, nu depinde numai de comunitatea internațională, ci și de fiecare sistem național, instituție de învățământ în parte ai căror reprezentanți trebuie să-și asume responsabilitatea pentru asigurarea calității proceselor de educație pe care le promovează.

În majoritatea țărilor din nordul și vestul Europei, accesul la educația terțiară se facilitează prin mecanisme asigurate de programe de corelare și recunoaștere a studiilor anterioare. Aceste programe deschid noi oportunități celor care nu reușesc, din diferite motive, să finalizeze cu succes o formă de învățământ secundar superior, cea care oferă, în mod normal, accesul direct la învățământul superior. În context, modelul individului care parcurge neîntrerupt toate nivelurile de educație, de la creșă la doctorat, la vârste consacrate, a suferit mari schimbări. Generația curentă, față de generațiile anterioare, are alte valori, alte priorități în viață și alte aranjamente demografice, pe fondul nevoilor de resurse, dar și de dezvoltare personală. Părăsirea școlii, fie și numai temporară și intrarea pe piața muncii la vârste tinere, sub diferite forme de ocupare, modifică modelele de participare la învățământ superior. Tinerii vor ca, în același timp, să muncească și să aibă independență/ autonomie financiară, dar și să se instruiască superior, pentru a avea acces la slujbe/opportunități mai bine remunerate. Armonizarea acestor țeluri se face cu prețul unor amânări sau al unor aranjamente care le crește vârsta la care reușesc să termine un nivel superior de învățământ. În acest context, datele statistice pentru perioada 2005-2014 confirmă un

trend ascendent al ponderii populației cu nivel de educație terțiară din UE, la toate grupele de vârstă (*Figura I.8*).

Factorii menționați mai sus explică și cele mai ridicate niveluri, înregistrate la grupa 25-34 de ani, dar și pe cele mai scăzute, de la grupa 20-24 ani. Celelalte intervale de vârstă, fiind mai întinse, în mod previzibil, au poziții intermediare¹⁷.

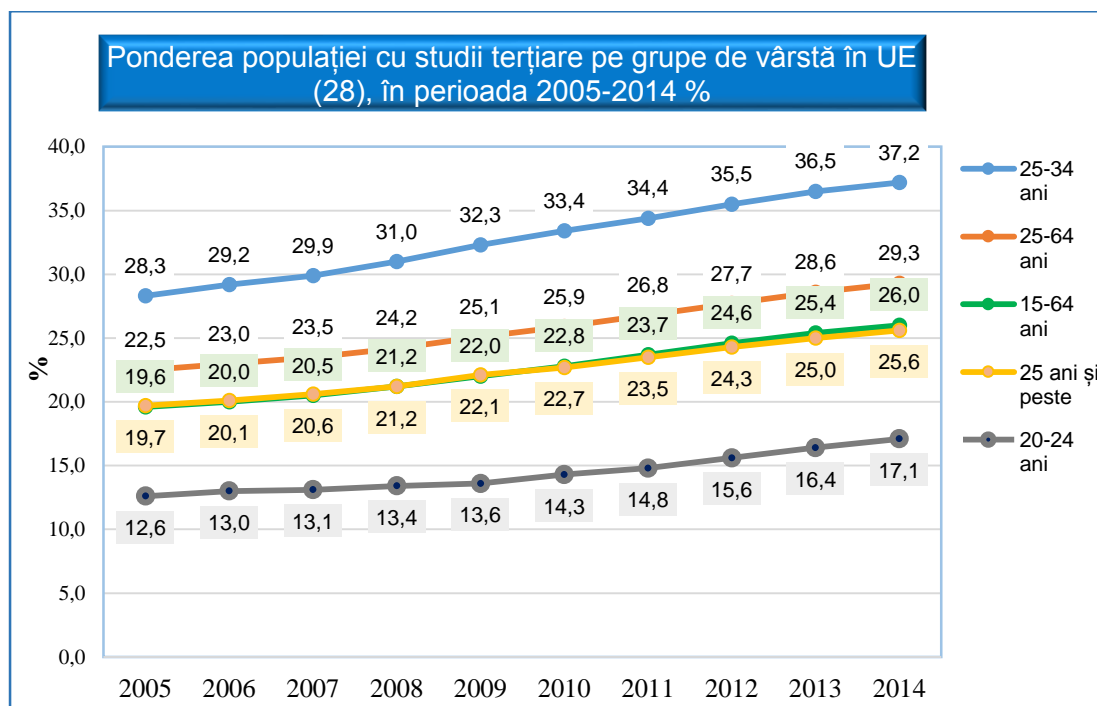

Figura I. 8 Ponderea populației cu studii terțiare în UE (28) - 2005-2014

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

De o manieră similară se prezintă evoluțiile gradului de educație terțiară pe grupe de vârste și în România, doar că la niveluri mai joase și plasate într-o dinamică de recuperare parțială a decalajului observat în anul 2005.

Astfel, ponderea persoanelor de 25-34 de ani, cu educație de nivel superior (ISCED 5-8) în totalul populației din grupa respectivă, era în 2005, de 28,3% în UE și la mai puțin de jumătate (13,5%) în România. Decalajul de 14,8 puncte procentuale s-a diminuat la 11,8 pp în 2014, dar diferența este încă una foarte mare. Nivelul atins de această grupă în România (25,4%) în 2014 este similar cu cel al grupei de vârstă 25 de ani și peste, pentru același an în UE.

În România, cele mai scăzute ponderi ale populației cu educație terțiară în totalul grupei, se remarcă tot la grupa de vârstă 20-24 de ani, ca și în UE. Numai că în acest

¹⁷ Grupele de vârstă 15-64 de ani, 25-64 ani și 25 de ani și peste, acoperă perioade mari din viață și, ca atare, populația de referință este cu mult mai mare, iar proporțiile celor instruiți superior din aceleași grupe de vârstă devin mai mici.

caz, diferențele au fost și mai importante, dar la fel și recuperarea în timp. Dacă în anul 2005, doar 4,5% dintre tinerii români cu vârste între 20 și 24 de ani absolviseră o instituție de învățământ superior, față de 12,6% în UE, în 2014 această pondere aproape s-a triplat, ajungând la 10,9%, dar rămânând tot mai mică față de nivelul aceleiași grupe în UE (17,1%) (Figura I.9).

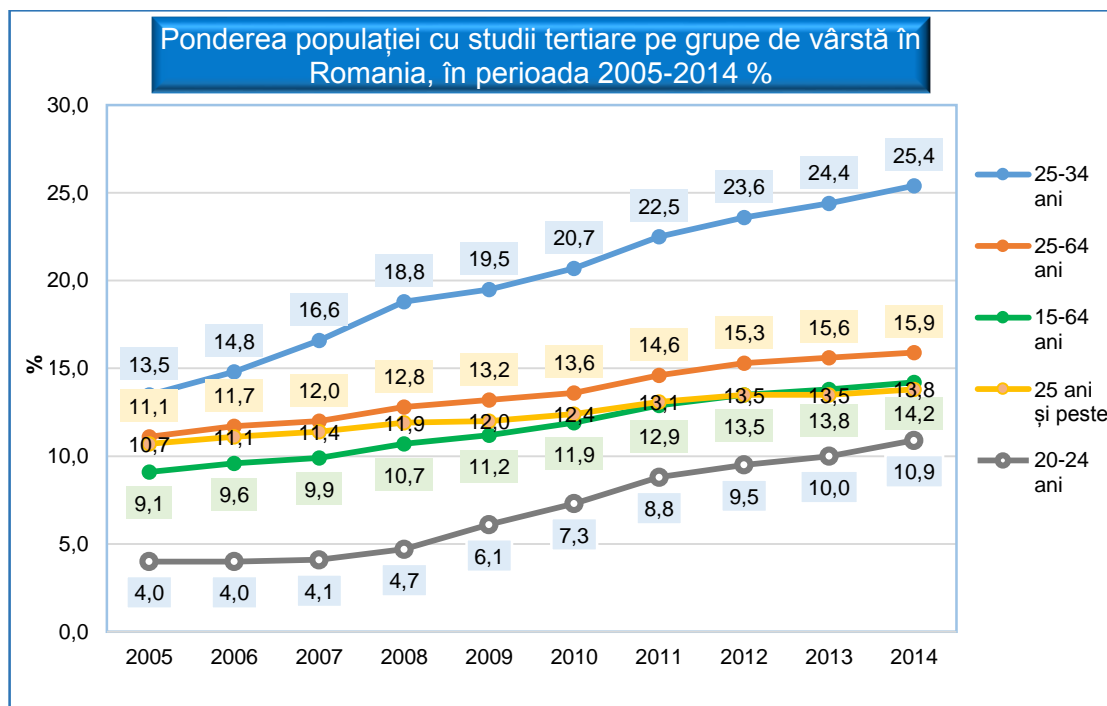

Figura I. 9 Ponderea populației cu studii terțiare pe grupe de vârstă în România, perioada 2005-2014 %

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

Este de remarcat faptul că România s-a aflat anterior anului 2005 în rândurile țărilor cu cea mai joasă rată de continuare a studiilor secundare după parcurgerea studiilor obligatorii. În timp situația s-a îmbunătățit, începând cu anul 2009, când din anul următor finalizării studiilor obligatorii se aflau în continuarea studiilor 80% dintre elevi. Acest factor creează o premisă pentru posibilitatea de acces în învățământul terțiar¹⁸. Trebuie precizat însă că, pentru a asigura un trend ascendent al populației cu educației terțiare, este necesar ca politicile de educație naționale să se axeze nu numai pe atragerea persoanelor în această etapă de educație, dar și pe finalizarea ciclului de către cei care s-au înscris. Există categorii de persoane defavorizate fie pe criterii economice (cel mai adesea), fie pe alte criterii, cum ar fi rasa, naționalitatea, religia, originea rurală sau sexul. Deși pentru aceste categorii posibilitățile de a se înscrie în învățământul terțiar au crescut în ultimul timp, dificultățile cu care se confruntă,

¹⁸Eurydice, Key Data on Education in Europe 2012,

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134en.pdf, consultat la 12.10.2015.

determină o rată mai ridicată de abandon. În acest sens apare îngrijorătoare concluzia că 40% din populația României se confruntă cu riscul de sărăcie și excluziune socială, iar aproape 29% este afectată de lipsuri materiale severe, după cum arată un raport recent al Federației Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil (FONPC) și UNICEF România¹⁹. Studiul indică faptul că mai mult de jumătate dintre copiii români se află în risc de sărăcie sau excluziune socială, cel mai ridicat nivel din UE, cu excepția Bulgariei. Astfel, politicile educaționale trebuie să se concentreze mai mult pe incluziune și accesibilitate, pe susținerea studenților pentru absolvirea ciclului²⁰.

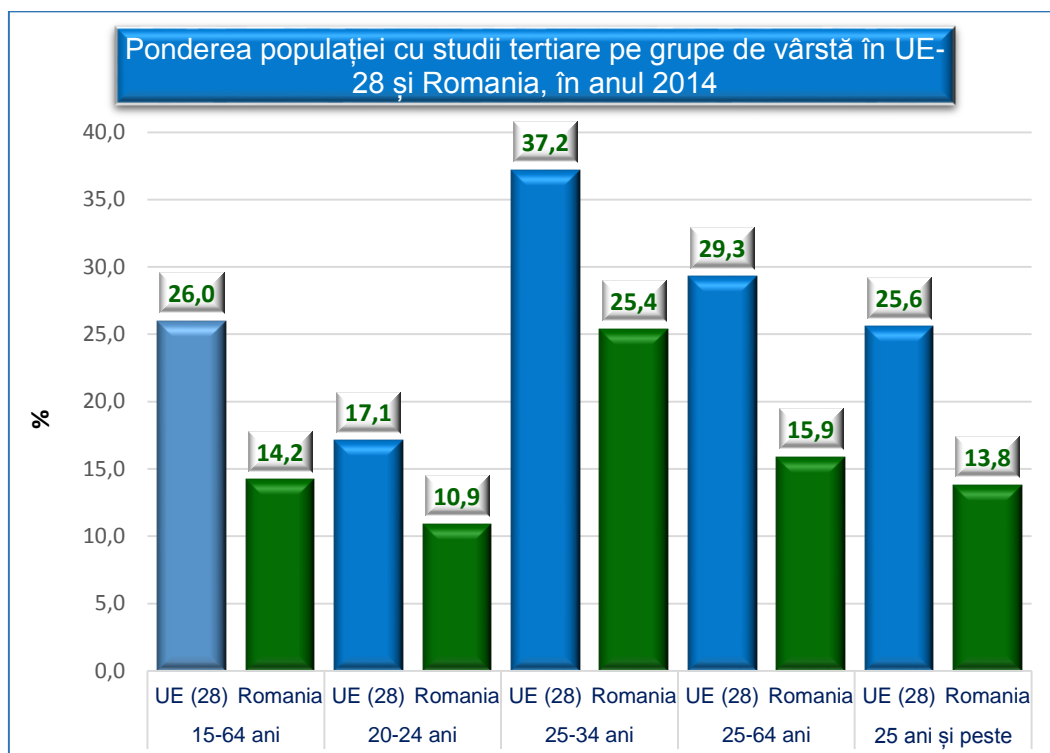

Figura I. 10 Ponderea populației cu studii terțiare pe grupe de vârstă în UE-28 și România, în 2014

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

În contextul lărgit al UE 33²¹, cele mai mari ponderi ale populației tinere de 20-24 de ani cu instruire superioară în total grupă, se înregistrează în Cipru, Franța, Marea Britanie, Austria, Belgia și Irlanda (cu niveluri de peste 25%), iar România ocupă locul al XXII-lea din 33, plasându-se mult sub media europeană de 17,1 %.

¹⁹ <http://www.rfi.ro/social-82338-aproape-de-bucuresti-departe-de-civilizatie-drama-unor-proiectul-care-le-ar>

²⁰ Philip G. Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley, op.cit., p. 167.

²¹ 28 țări membre UE alături de Islanda, Norvegia, Elveția, Macedonia și Turcia.

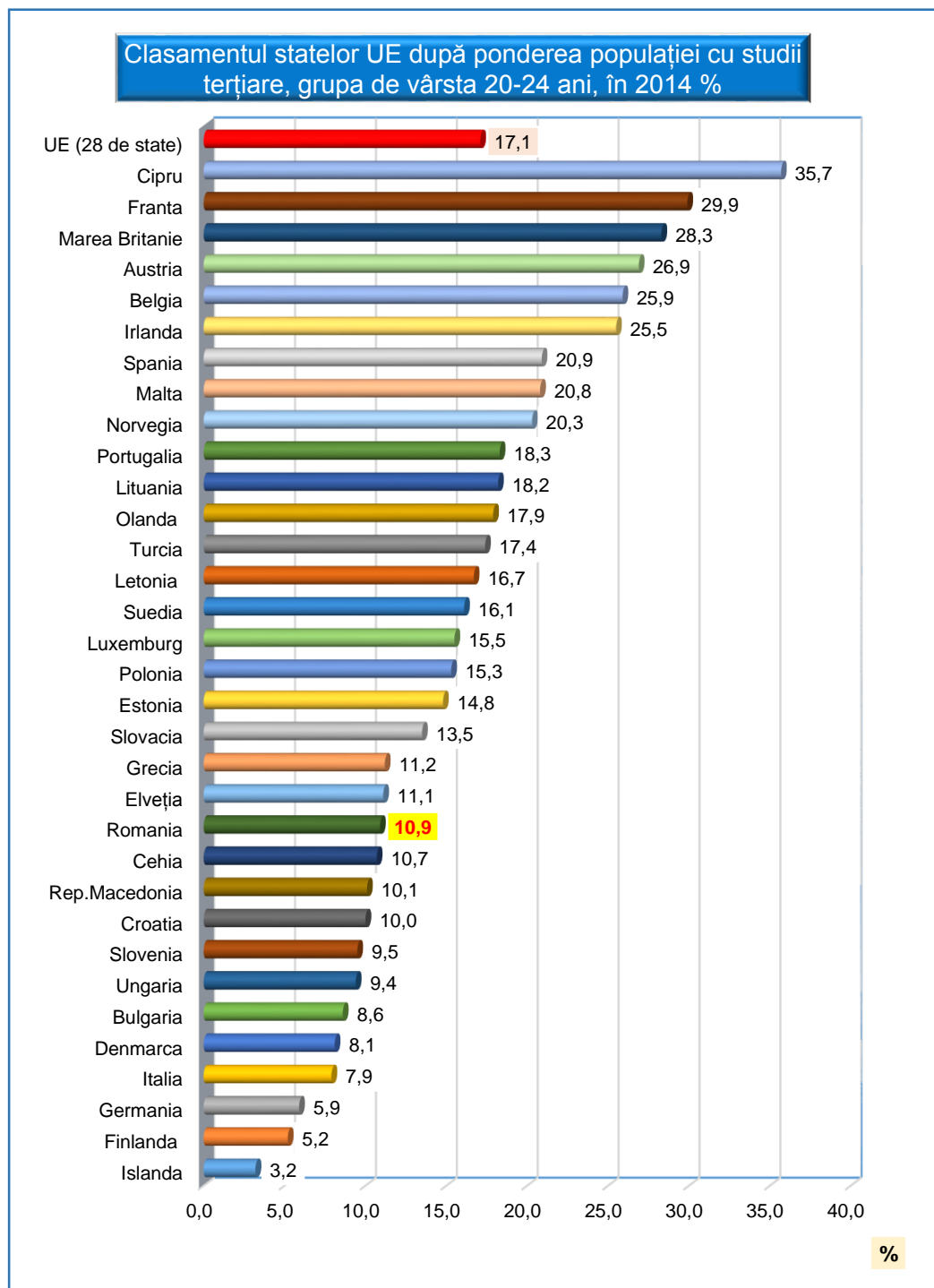

Figura I. 11 Clasamentul statelor UE după ponderea populației cu studii terțiare , grupa de vârstă 20-24 ani, în anul 2014

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

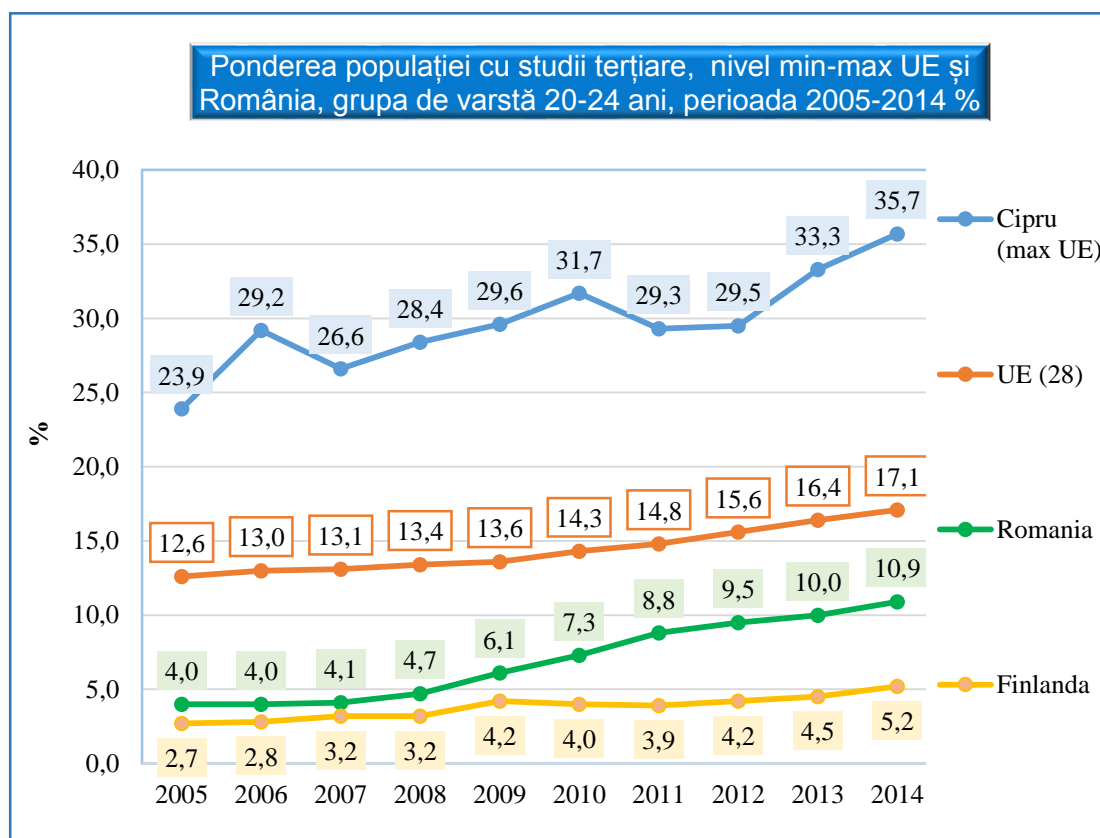

Figura I. 12 Ponderea populației cu studii terțiare, nivel min-max UE și România, grupa de vârstă 20-24 ani, perioada 2005-2014

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

Pentru grupa 25-34 ani, cea în care instruirea superioară are cele mai mari șanse să se finalizeze, se înregistrează cele mai mari ponderi. Țările fruntașe, cu mai mult de 50%, sunt Cipru, Luxemburg, Lituania, Irlanda și Norvegia. În acest clasament, România se clasează și mai slab decât la grupa 20-24 de ani, cu mult sub media UE 28, fiind penultima, urmată doar de Italia și Turcia (Figura I.12). Evident comportarea participanților la sistemul educației terțiare din România diferă substanțial de trendul majorității țărilor din UE.

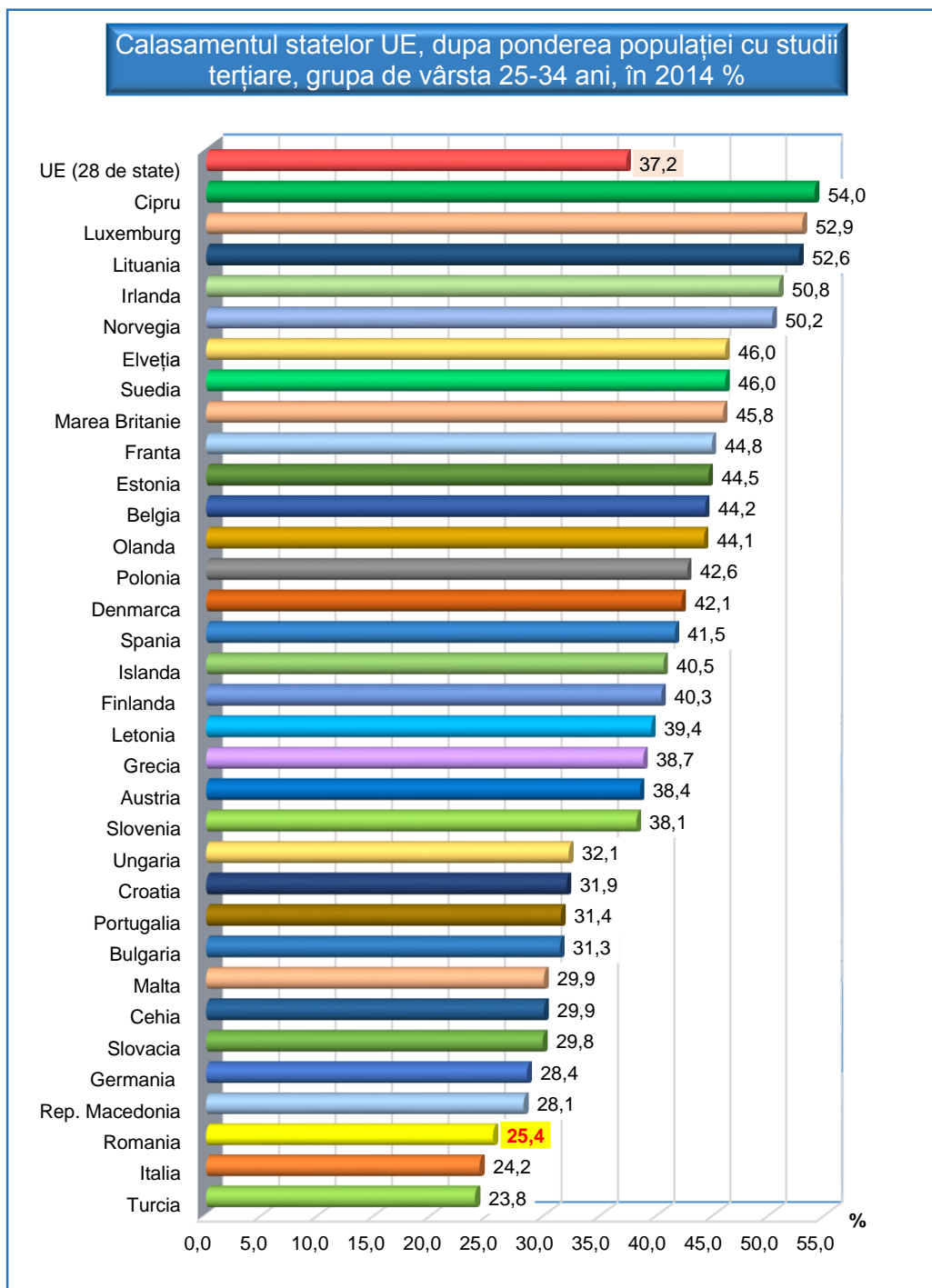

Figura I. 13 Clasamentul statelor UE, după ponderea populației cu studii terțiare, grupa de vârstă 25-34 ani, în 2014 %

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

1.4 Ținte europene la orizontul 2020 în domeniul educației terțiare

În Programul Strategic al UE 2020, ponderea populației cu studii terțiare pentru segmentul de vârstă 30-34 ani la nivelul comunității europene trebuie să atingă nivelul de 40%.

În perioada 2005-2014, România a avut o creștere constantă a ponderii populației cu studii terțiare în grupa de vârstă 30 și 34 de ani. Astfel în intervalul de referință, valoarea acestui indicator a crescut de peste două ori, de la 11,4% în 2005 la 25% în 2014. Astfel, în ultimii doi ani, România a devansat nivelul Italiei, țara care înregistrează în prezent nivelul minim UE-28.

Autoritățile din domeniul educației au adoptat o poziție precaută în ceea ce privește ținta UE privind populația cu studii terțiare din această grupă de vârstă. Astfel, dacă la nivelul UE s-a stabilit ca țintă pentru anul 2020 ca 40% din totalul populației de 30-34 de ani să aibă studii terțiare, România și-a asumat pentru 2020 prin *Programul Național de Reformă 2011–2013* o țintă de 26,7%.

Deși penultima valoare, ca demers proiectiv la nivelul UE-28, această țintă a României a fost justificată de specificul grupei de vârstă alese pentru acest indicator (30-34 de ani) și de valoarea indicatorului de referință (*baseline*): la nivelul anului 2010 ținta UE-28 era la o distanță de 6,2 puncte procentuale (p.p) de nivelul real, în timp ce în cazul nostru era mai ridicată, fiind la 8,4 p.p. față de acest nivel.

După cum se poate observa în *figura I.14*, ritmul de dinamică al acestui indicator în perioada 2005-2014 este relativ apropiat de cel înregistrat la nivel european. Deși în această perioadă de referință diferența a scăzut ușor, de la 16,2 la 14,1 p.p, la nivelul UE ponderea populației cu studii terțiare în această grupă de vârstă rămâne semnificativ mai ridicată. De asemenea, observăm faptul că față de Lituania, țara care înregistrează cea mai înaltă valoare a indicatorului la nivelul UE-28, România are un decalaj de peste 25 p.p.

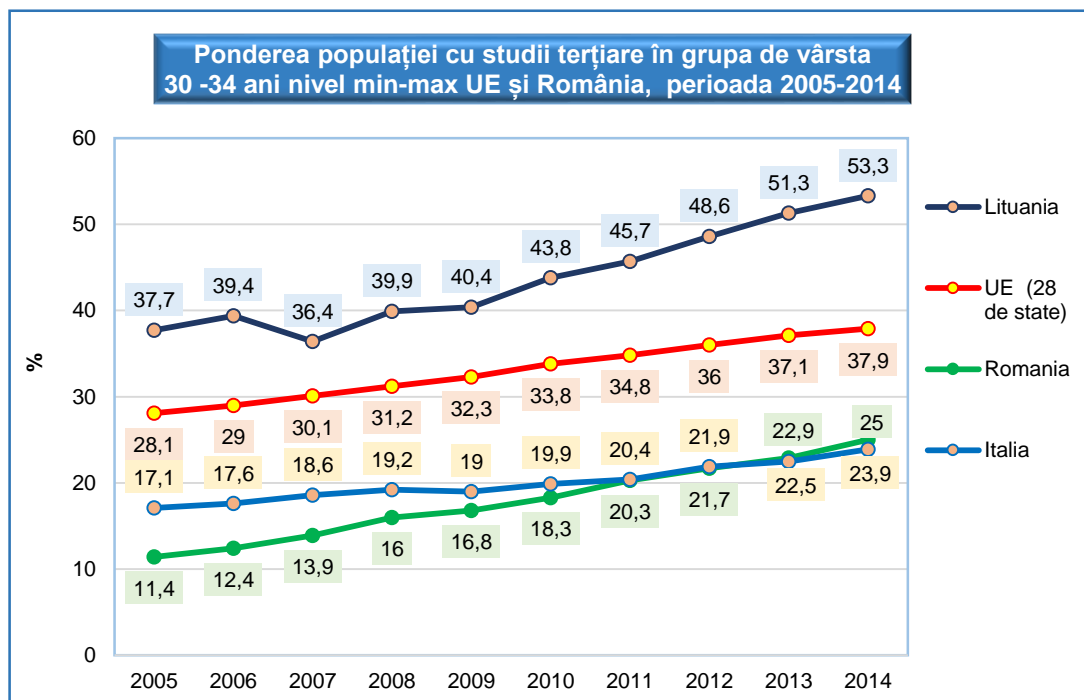

Figura I. 14 Ponderea populației cu studii terțiare în grupa de vârstă 30 -34 ani nivel min-max UE și România, perioada 2005-2014

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

Cu toate că România înregistrează acest decalaj important față de alte state membre ale UE, dacă se consideră ca referință anul 2014, distanța României față de ținta pentru anul 2020 este de doar 1,7 p.p. Această valoare este mai redusă în comparație cu amplitudinea înregistrată de media UE-28 față de ținta europeană (2,1 p.p.).

România poate influența în prezent valoarea acestui indicator doar prin atragerea în sistemul terțiar a unei categorii non-tradiționale de studenți/elevi, cei care în anul curent (2015) sunt în grupa de vârstă 25-29 de ani. Chiar și într-un scenariu optimist, în care numărul studenților ar fi continuat să crească, după 2012 această tendință nu ar mai fi afectat în mod direct valoarea indicatorului, cea mai mare parte a noilor studenți provenind din promoția curentă de absolvenți de studii liceale²².

În **Figura I.15** se poate observa ierarhia statelor membre UE în funcție de ponderea populației cu studii terțiare, grupa de vârstă 30-34 ani, anul 2014 și ținta pentru 2020.

²² Din păcate, acest scenariu nu s-a confirmat. Scăderea semnificativă a numărului de studenți înscriși în învățământul superior din ultimii ani nu a afectat însă, în mod direct, valoarea acestui indicator.

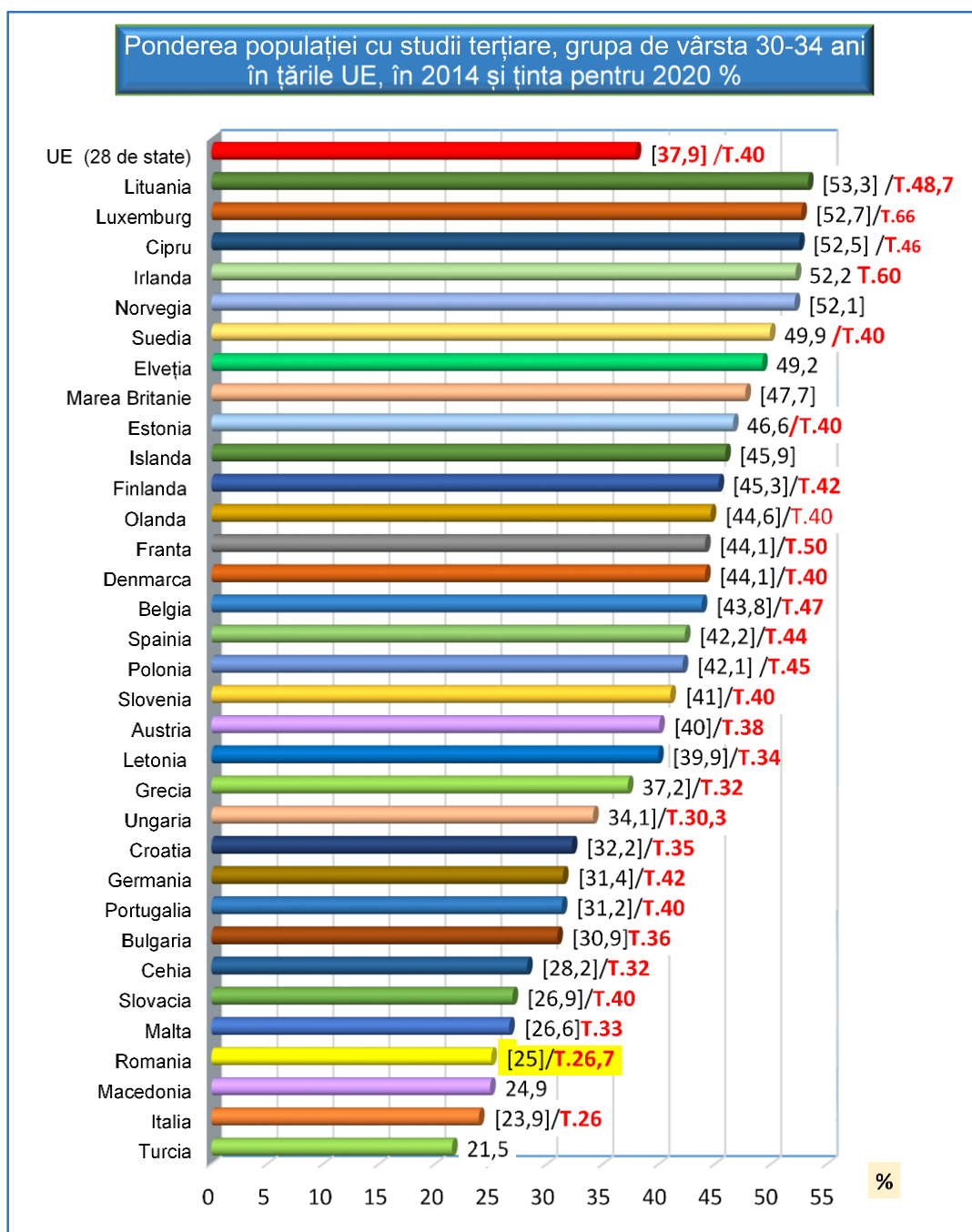

Figura I. 15 Ponderea populației cu studii terțiare în țările UE, grupa de vârstă 30-34 ani, în anul 2014 și ținta pentru 2020.

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> accesat, mai 2015

Creșterea populației școlare înregistrate în ultimii ani în învățământul post-liceal, tendință evidențiată și de Raportul privind Starea Învățământului Preuniversitar 2014 (MECS), poate oferi o oportunitate suplimentară pentru îmbunătățirea valorii acestui indicator, în condițiile în care evoluția populației școlare cu studii universitare a înregistrat un important trend descendent.

Conform datelor EUROSTAT, în anul 2014 în cele 33 de state prezentate în figura I.15, România se află pe poziția 30, în fața Turciei (21,5%), Italiei (23,9%) și Macedoniei (24,9%). Țara noastră este devansată de Malta (26,6%), Slovacia (26,9%) și Republica Cehă 28,2%. Amplitudinea variației dintre țări în 2014 a fost de 28,8 puncte procentuale, pe primul loc fiind situată, după cum am văzut, Lituania cu o pondere de 53,3%, urmată foarte aproape de Luxemburg – 52,7% și de Cipru 52,5%.

Date recente ale EUROSTAT (2015)²³ arată că ponderea populației cu studii terțiare în grupa de vârstă 30 și 34 de ani este mult mai redusă în cazul populației care are o cetățenie non-UE (30,2% față de 38,5% în cazul cetățenilor țărilor membre ale UE). Fără politici active în domeniul incluziunii sociale, este posibil ca evoluția acestui indicator să fie afectată, pe termen mai lung, mai ales de fenomenele accentuate de migrație.

În *Anexa I.1* se pot observa mutațiile structurale ale populației cu studii terțiare, grupa de vârstă 30-34 ani, în statele UE în ultimii 10 ani și ținta pentru 2020. Foarte trist este faptul că în perioada analizată România ocupă și se menține pe ultimele locuri în ierarhia UE.

Cauze. Principalele provocări din perspectiva accesului la învățământul terțiar în România sunt reprezentate de ratele de cuprindere în IIS relativ reduse comparativ cu media UE, influențate de ratele mai mici de promovare a examenului de bacalaureat din ultimii ani, dar și de participarea redusă a populației din mediul rural la acest nivel de educație. Îngrijorător pentru evoluția acestui indicator este și faptul că în România se înregistrează o participare mai scăzută la învățământul terțiar a persoanelor din grupele de vârste netradiționale (25–29 de ani, respectiv 30–34 de ani), situație semnalată și în Raportul privind starea învățământului universitar 2014 MECS).

Este limpede faptul că este nevoie de o abordare strategică a acestui grup țintă din mai multe perspective:

- ✚ **Oferta de studii:** diversificarea ofertei învățământului terțiar și flexibilizarea rutelor educaționale;
- ✚ **Curriculum:** adaptarea programelor/ofertelor educaționale ale universităților la nevoile specifice ale persoanelor din această categorie și valorificarea învățării în contexte nonformale și informale; noi strategii didactice;
- ✚ **Echitate:** susținerea accesului și participării categoriilor dezavantajate de tineri (de exemplu, din mediul rural, din familii dezavantajate socio-economic, cu dizabilități, aparținând minorității rrom etc.).
- ✚ **Finanțare:** sistem de finanțare care să stimuleze, deopotrivă calitatea și incluziunea.

²³ Eurostat News Release, 145/2015 - 21 August 2015 Migrant integration – education indicators in 2014.

Deși *Cadrul strategic pentru creșterea participării, calității și eficienței învățământului terțiar din România 2014-2020* abordează problema creșterii accesului și participării în acest nivel de învățământ, documentul are în vedere, în principal, categoriile tradiționale de studenți. Astfel, deși există o metodologie-cadru privind învățământul terțiar nonuniversitar și instituțiile de învățământ superior acreditate pot organiza la nivel de colegii astfel de programe de studii, numărul studenților înscriși rămâne încă unul încă foarte redus. Pentru categoriile nontradiționale de studenți această formă de învățământ, care asigură nivelul 5 de calificare, poate reprezenta o alternativă la studiile universitare și un stimulent real pentru continuarea studiilor. Este important de remarcat că toate țările care au valori ridicate ale acestui indicator au bine dezvoltată această formă de învățământ terțiar, complementară învățământului universitar.

De asemenea, după cum a fost evidențiat anterior, dezvoltarea învățământului post-liceal poate fi importantă pentru atingerea țintei asumate. Cum frecventarea școlii post-liceale nu este condiționată de promovarea examenului de Bacalaureat, aceasta poate fi o alternativă pentru elevii care nu se prezintă sau nu promovează acest examen la finalul clasei a XII-a. În plus, această formă de învățământ atrage în mod tradițional și tineri de peste 25 de ani care, după o experiență pe piața muncii, aleg să revină și să urmeze o astfel de școală, ce are o durată mai redusă în comparație cu studiile universitare și care oferă o calificare relevantă pentru piața muncii.

Sistemele educaționale cu valori ridicate ale indicatorului sunt cele în care se poate observa și faptul că promovează cu succes diferite mecanisme de recunoaștere a învățării anterioare dobândite în contexte nonformale au informale. Această politică este stimulată chiar în cadrul Procesului Bologna (Raport de implementare 2012, p. 83)²⁴: „*Traseele non-tradiționale (sau alternative) de acces în învățământul superior sunt înțelese în mod obișnuit ca trasee de acces care se adresează candidaților la învățământul superior care nu îndeplinesc cerințele tradiționale de admitere. Ceea ce se poate întâmpla fie pentru că aceștia au parcurs un traseu vocațional scurt în învățământul secundar superior (adică un program care nu permite accesul în învățământul superior) sau din cauză că au abandonat sistemul inițial de învățământ, înainte de completarea nivelului secundar superior. În contextul politic curent, promovarea ideii că „niciun talent nu ar trebui lăsat în urmă”, precum și tematica traseelor non-tradiționale de acces în învățământul superior câștigă din ce în ce mai mult teren. Obiectivul prevede extinderea criteriilor de admitere astfel încât toți aceia care au capacitatea de a-și continua studiile într-o instituție de învățământ superior să i se ofere ocazia să o facă, indiferent de rezultatele pe care le-au obținut în etapele educaționale anterioare.*”

Această intervenție este susținută și de Recomandarea Consiliului Europei din decembrie 2012 ce promovează ideea ca până în anul 2018 *Statele Membre să implementeze sisteme de recunoaștere a învățării nonformale și să ofere posibilitatea de a obține calificări în baza acestor sisteme.*

²⁴ Raport disponibil la adresa

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/138RO.pdf (accesat la 12 octombrie 2015)

De asemenea, măsurile care încurajează recunoașterea învățării anterioare și sistemele de echivalare a acestor forme de educație prin transformare la nivel universitar în credite transferabile, pot influența în mod pozitiv cultura învățării pe tot parcursul vieții, un alt aspect inclus în strategia Europa 2020 și unde România înregistrează performanțe modeste.

Nu în ultimul rând, măsuri viitoare de intervenție trebuie să aibă în vedere și susținerea sistemelor de mobilitate a studenților și a cadrelor didactice, creșterea atractivității sistemului terțiar pentru studenții străini, în condițiile unui număr mic de programe de studii organizate într-o altă limbă decât cea română. Intervențiile trebuie să vizeze și personalul didactic din învățământul universitar, atât prin promovarea unor programe de dezvoltare profesională a personalului (de exemplu, în aria dezvoltării de strategii noi de învățare pentru studenții nontradiționali) și a capacității de management și guvernare a universităților.

1.5 Ponderea forței de muncă cu studii terțiare în țările UE

Potrivit datelor statistice prezentate de Eurostat ponderea forței de muncă cu studii terțiare în țările UE-33 (28+5 în curs de aderare) în ultimii 10 ani (perioada 2005-2014) a suferit modificări semnificative atât în dinamică, cât și în ierarhia statelor membre UE-33 (28+5 în curs de aderare). Astfel, în 2005 nivelul mediu UE pentru acest indicator era de 19,6%²⁵, iar în 2014 media UE este de 26%.

Ținând cont de evoluțiile de dinamică încurajatoare, dar și de plasarea la finele clasamentului în UE33 pentru cei mai relevanți indicatori ai pregătirii de nivel superior a populației, România trebuie să înregistreze progrese mari în acest sens și să recupereze decalajele pe care le are. O misiune deloc ușoară, în condițiile în care emigrația forței de muncă înalt calificată este un fenomen și nici celelalte țări nu au reușit să-și echilibreze piața forței de muncă.

În perioada crizei economice Irlanda, prin disponibilizarea persoanelor fără studii terțiare, a surclasat țări ca Finlanda, Belgia, Luxembourg și Norvegia - state cu ponderi semnificative a forței de muncă cu studii terțiare. Din punct de vedere al mutațiilor structurale, în numai 7 ani în Luxemburg, ponderea forței de muncă cu studii terțiare a sporit cu 15,9 puncte procentuale, urmată de Austria cu 12,4%. În toate statele mutațiile structurale în ultimii 10 ani au fost pozitive.

²⁵ În anul 2005- nivel minim UE - Romania 9,1 % și nivel maxim Finlanda -28,6%, urmată de Danemarca 28,5% și Norvegia 28,4%

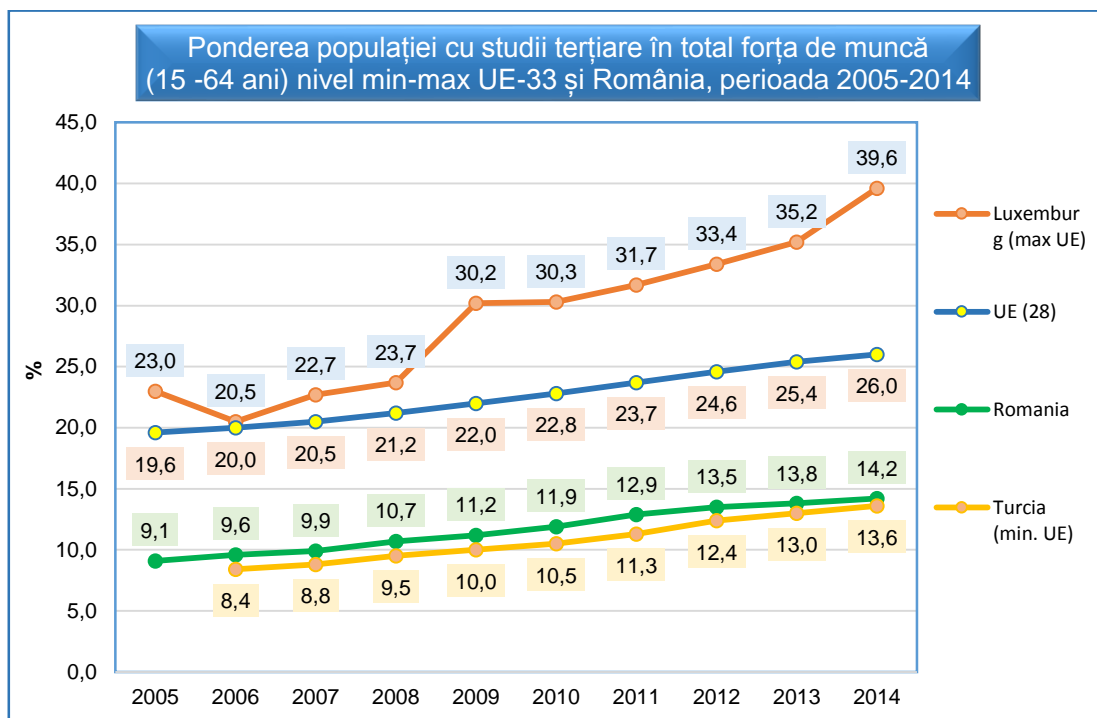

Figura I. 16 Ponderea populației cu studii terțiare în total forța de muncă (15-64 ani) nivel min-max UE-33 (28+5 în curs de aderare) și România, perioada 2005-2014

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/accesat>, mai 2015

Migrația intelectuală a populației din nișa țărilor enumerate mai sus, a fost determinată de politicile și facilitățile promovate de state mai dezvoltate economic ca, de exemplu:

1. **Germania – Legea Migrației 2005** - dreptul și posibilitatea dreptului la muncă, angajare pentru studenții străini absolvenți a unei specialități tehnice (de curând și a celor medicale).
2. **Marea Britanie – Programul migrării personalului calificat superior în Marea Britanie**– pe sistemul punctajului – ”viza excepțională” sau ”schema absolventului extern”
3. **Prin politici ferme a sporirii mobilității studenților prin sistemul Bologna.**

Se poate argumenta că această migrație a intelectualilor este determinată în mod special de aspectele politice, administrative și/sau birocratice.

Măsura în care instruirea de nivel superior își arată beneficiile se oglindește și în ponderea populației cu acest nivel de instruire în forța de muncă (15-64 de ani). La acest indicator, România ocupă penultimul loc, cu numai 14,2%, clasamentul fiind încheiat de Turcia (13,6%). Primele cinci țări clasate, care au înregistrat în 2014, ponderi de peste 35%, au fost Luxemburg, Marea Britanie, Cipru, Norvegia și Irlanda. În Slovenia, Bulgaria, Republica Cehă, Letonia, Polonia (țări fost socialiste) creșterile corespunzătoare acestui indicator pot fi justificate prin dezvoltarea sistemului terțiar și

anume creșterea numărului de instituții de învățământ, a cifrelor de școlarizare, a cererii. Drept urmare, nivelul absolvenților cu studii superioare în aceste state a sporit semnificativ în ultimii 20 ani. (Figura I.17).

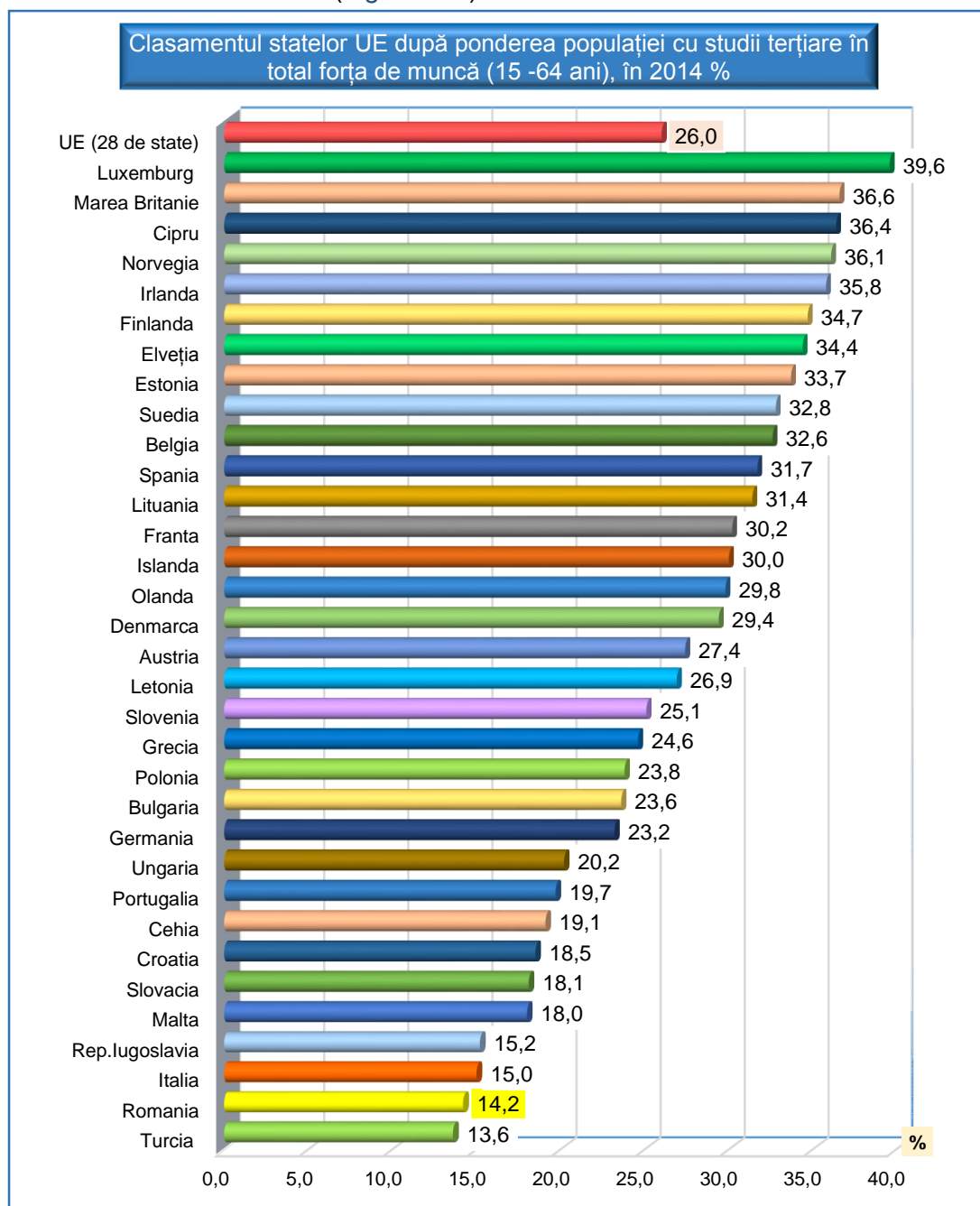

Figura I. 17 Clasamentul statelor UE după ponderea populației cu studii terțiare în total forța de muncă (15 -64 ani), în 2014 %

Sursa: Reprezentare în baza datelor <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/accesat>, mai 2015

Importanța studiilor terțiare în raport cu piața muncii este relevată de statisticile care arată că în toate statele europene persoanele cu educație terțiară își găsesc un prim loc de muncă mai rapid decât cele care posedă doar educație secundară. În același timp, media anului 2009 demonstrează că 86% dintre absolvenții studiilor terțiare cu vârsta cuprinsă între 29 și 35 de ani erau angajate, față de 78% dintre absolvenții studiilor liceale și numai 60% dintre cei care au absolvit niveluri inferioare de învățământ²⁶. România se înscrie în aceste tendințe²⁷, chiar dacă studiile naționale²⁸ arată un decalaj între numărul absolvenților din unele domenii și cerințele de pe piața muncii. O bună anticipație a tendințelor de pe piața muncii de către instituțiile de învățământ superior poate face ca beneficiile absolvenților de studii terțiare, din acest punct de vedere, să fie chiar mai mari. În mod cert, specializarea, specifică învățământului terțiar, poate conduce la o mai bună pregătire sectorială și este un factor care favorizează găsirea unui loc de muncă. Învățământul liceal și mediu se dovedesc mai puțin adaptate cerințelor de pe piața muncii.

1.6 Mobilitatea internațională a studenților

În această eră a educației globalizate, piața academică globală devine fără îndoială mai competitivă decât oricând. Cursa educațională internațională, care merită câștigată, are ca miză dezvoltarea capacității intelectuale a fiecărui stat în parte, care trebuie să fie determinat să facă față provocărilor științifice ale secolului XXI. Această cursă este de lungă durată și implică mult mai mulți actori decât politicul sau chiar economicul.

Indiferent de dominația geopolitică sau de puterea economică, fiecare stat/țară este provocat să participe la Programul pentru Evaluarea Internațională a Studenților/Elevilor (PISA). În top, frunzașii constanți sunt considerați ca fiind Finlanda și Coreea de Sud, a căror studenți s-au menținut în top.

Țări și state atât din America, Europa cât și Asia au dezvoltat de-a lungul timpului o cultură de excelență academică între instituțiile de elită. Mai nou în această competiție au intrat și țări precum Singapore și Arabia Saudită care încurajează o cultură de excelență academică la universitățile lor prin stabilirea de parteneriate cu instituții occidentale de elită. Iar ideea asocierii unei universități cu o locație particulară este regândită. Universități renumite, de la Texas A&M la Sorbona, au atras atenția lumii prin crearea în ultimul deceniu a 160 de campusuri în Asia și Orientul Mijlociu. Universitatea din New York (NYU) a inițiat facultăți de arte liberale la Abu Dhabi, ca parte a ceea ce președintele NYU, Jon Saxon, concepe ca o "rețea universitară globală". "Într-o zi zi, așa cum sugerează vice-cancelarul Universității din Warwick, Nigel Thrift, am putea vedea fuziuni directe între instituții - și poate, în cele de urmă, echivalentul universitar al corporațiilor multinaționale"

²⁶ Liana Badea, *op.cit.*, pp. 187-188.

²⁷ Euridyce 2012.

²⁸ UECNCFPA, 2010, "Absolvenți/recenti de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii" în "Dezvoltarea unui sistem operațional al calificărilor din învățământul superior din România – DOCIS", docis.acpart.ro/uploads/Fisiere/05_rezumat_studiu_18_01_2011.doc, apud Liana badea, *op.cit.*, p. 189.

De asemenea tot mai multe țări asiatice fac progrese semnificative în dezvoltarea sistemului universitar. Țări precum China și Coreea de Sud până la Arabia Saudită au făcut o prioritate din crearea unor universități world-class și din restaurarea imaginii pierdută al unor instituții odată mărețe. Nivelul investițiilor în acest domeniu este semnificativ: China cheltuiește miliarde pentru școlarizare și pentru îmbunătățirea calității instituțiilor de cercetare de elită, în timp ce regele saudit Abdullah a alocat 10 miliarde de \$ pentru noua Universitate pentru Știință și Tehnologie care-i poartă numele. În SUA cheltuielile pentru educația postliceală reprezintă circa 2,9% din PIB, adică aproape de două ori cât China, Uniunea Europeană și Japonia.

Distribuția internațională a studenților aflați în mobilitate se schimbă în mod clar de la un stat la altul, reflectând o piață globală a SIS tot mai competitivă. Potrivit Institutului de Statistică UNESCO mobilitatea internațională a studenților reflectă o creștere în întreaga lume. Dacă în 1975 erau aproximativ 800 de mii de studenți care realizau studii în străinătate, în anul 2000 numărul acestora a atins 2 milioane, în 2008 - 3,3 milioane, în 2012, a ajuns la 4 milioane de studenți, reprezentând 2% din totalul studenților la nivel global.

În 2012, primele cinci țări de destinație au găzduit aproape o jumătate din totalul studenților mobili: Statele Unite ale Americii (18%), Regatul Unit (11%), Franța (7%), Australia (6%) și Germania (5%).

Tabel 1. 2 Top 10 țări de destinație și origine a studenților mobili

Rang	Țări de destinație	Țări de origine a studenților în programe de mobilitate academică
1.	Statele Unite ale Americii (18% din totalul studenților mobili)	China (694.400 de studenți care studiază în străinătate)
2.	Marea Britanie (11%)	India (189.500)
3.	Franța (7%)	Republica Coreea (123.700)
4.	Australia (6%)	Germania (117.600)
5.	Germania (5%)	Arabia Saudită (62.500)
6.	Federația rusă (4%)	Franța (62.400)
7.	Japonia (4%)	Statele Unite ale Americii (58.100)
8.	Canada (3%)	Malaiezia (55.600)
9.	China (2%)	Vietnam (53.800)
10.	Italia (2%)	Iran (51.600)

Deși în prezent, sunt mult mai puțini studenți străini în SUA decât acum un deceniu, SUA deține cu 7 % mai mult din piața de studenți străini decât următorul competitor, Marea Britanie. În privința studiilor de licență internaționale, universitățile americane reprezintă un magnet pentru învățământul tehnic, ingineresc și informatic.

În China, de exemplu, instituții ca universitățile Tsinghua și Pekin din Beijing și Universitatea JiaoTong din Shanghai ar putea deveni proeminente la nivel mondial atât prin dezvoltarea cercetării cât și prin absorbția studenților de elită plus la aceasta și prin numărul de studenți/absolvenți.

Pe termen lung va fi tot mai relevantă poziția țărilor în ierarhia universitară. Din datele prezentate mai sus, în ultimul deceniu s-a declanșat un fenomen fără precedent de mobilitate studențească, care a devenit o caracteristică definitorie a educației superioare globale.

Cele mai mari regiuni gazdă din punct de vedere al numărului de studenți mobili sunt: America de Nord și Europa de Vest (57% din totalul studenților mobili), Asia de Est și Pacific (20%), Europa Centrală și de Est (10%).

În Luxemburg, în 2012, de exemplu, unde 42% din populația de vârstă învățământul terțiar a fost înscris în SIS, aproximativ o treime a studiat în străinătate.

Sunt țări și teritorii care au mai mulți studenți care studiază în străinătate decât acasă, ca de pildă: Andorra, Anguilla, Bermuda, Liechtenstein, Luxemburg, Montserrat, Seychelles, Insulele Turks și Caicos.

În *Spațiul European al Învățământului Superior*, în anul universitar 2012/2013 aproximativ 664 de mii de studenți au studiat într-o altă țară membră UE.

De exemplu, în fiecare an, Franța își deschide brățele pentru a primi aproximativ 300.000 de studenți străini, de regulă prin intermediul parteneriatelor dintre universități sau al programelor de schimb educațional.

Tabel I. 3 Ponderea studenților (ISCED 5-6) care studiază într-o altă țară UE-28– ca % din total studenți, în perioada 2000-2012

Țara /anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE (28 state)	2,2	2,2	2,1	2,2	2,3	2,3	2,6	2,7	2,7	2,8	3,1	2,9	3,5
Luxemburg	75	68,6	66,0	66,7	:	:	80,8	:	:	:	:	64,1	72,5
Cipru	47	44,4	52,2	53,6	54,8	56,5	53,2	56,9	58,4	56,2	54,9	53,8	52,3
Irlanda	9,4	8,0	7,4	7,5	8,5	9,3	13,8	14,2	17,7	14,8	12,8	12,6	13,3
Bulgaria	3,2	4,3	6,0	7,4	8,6	8,7	8,9	8,3	7,9	8,0	8,1	6,2	9,0
Romania	1,5	2,0	2,1	2,2	2,4	2,3	2,2	2,2	2,0	2,3	2,9	3,3	5,2
Finlanda	3,2	3,0	3,0	3,0	2,9	2,7	3,0	2,9	2,7	2,8	2,9	2,6	3,0
Belgia	2,4	2,4	2,4	2,6	2,6	2,6	2,5	2,6	2,9	2,7	2,6	2,6	2,9
Franța	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0	2,1	2,4	2,5	2,3	2,4	2,5	2,3	2,6
Marea Britanie	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9

Sursa: Eurostat accesat 04.06.2015

Afluxul de studenți în SEIS, care provin din Spațiul Economic European (SEE) și țările candidate, în anul universitar 2012/2013 a fost de 728,9 mii persoane, din care 65,2 mii studenți din extra comunitate UE.

Tabel I. 4 Afluxul de studenți (ISCED 5-6) care provin din SEE și țările candidate, ca % din total studenți din țară, în perioada 2000- 2012

Țara /anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE (28 state)	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,6	2,9	3,0	2,9	3,1	3,2	:	3,6
Luxemburg	25	:	:	:	:	:	38,5	:	:	:	:	43,3	41,9
Cipru	4,0	3,9	3,9	3,7	3,7	3,9	4,6	5,1	4,4	5,2	5,8	7,7	9,8
Irlanda	2,4	2,6	2,4	2,4	2,6	2,3	2,5	3,2	2,6	3,3	5,3	5,0	6,6
Bulgaria	2,3	2,5	2,2	2,5	2,7	2,7	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	3,0
România	1,0	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,6	0,8
Finlanda	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4
Belgia	6,6	6,6	6,8	6,2	7,1	7,5	8,1	8,1	8,4	7,9	7,9	8,0	8,4
Franța	2,0	2,0	2,0	2,4	2,4	2,2	2,3	2,3	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2
Marea Britanie	5,9	5,7	4,9	4,8	5,1	5,1	7,0	7,8	7,1	7,2	7,5	7,8	8,2

Sursa: Eurostat accesat 04.06.2015

Nu trebuie pierdut din vedere un alt factor, respectiv atractivitatea pe care calitatea învățământului superior din unele state europene o prezintă pentru absolvenții învățământului secundar din statele cu o calitate mai redusă a învățământului terțiar. Astfel, Franța, Germania și Marea Britanie atrag cea mai mare parte a mobilităților studențești²⁹. Spre exemplu, într-o statistică realizată pentru perioada 2012 – 2013, România se afla pe locul 5 ca număr de studenți care au ales să facă studiile doctorale în Franța, reprezentând un procent de 1,6%³⁰ și pe locul 4, cu un procent de 9,72%, ca număr de studenți în Italia, o poziție care urmărește în fapt fluxul migrațional în general³¹. Mulți dintre studenții care aleg să studieze în aceste state nu se vor întoarce în țările de origine, pregătirea superioară dobândită oferindu-le posibilitatea obținerii unor venituri mai mari în state mai dezvoltate economic. Prin urmare, ridicarea calității învățământului, dar și internaționalizarea instituțiilor de învățământ, poate fi pentru fiecare stat o posibilitate de fixare pe propriul teritoriu a absolvenților de studii terțiare. Pentru România, numărul persoanelor care aleg să plece pentru a obține o diplomă universitară în străinătate este de 2,4 ori mai mare decât cel al persoanelor din alte țări care aleg România pentru studiile terțiare³².

Potrivit surselor INS, în anul universitar 2012/2013 numărul studenților din alte țări înscriși în România a fost de 19.295, iar cel al absolvenților a fost de 2784 studenți străini. Considerăm că pentru SIS din România aceste valori sunt mult prea mici.

²⁹Internationalisation of Higher Education, a study of the European Parliament, Directorate-General for Internal Policies Policy Department B: Structural And Cohesion Policies, structural administrator: Markus J. Prusch, 2015, p. 37, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf), consultat la 12.10.2015.

³⁰ Idem, p. 105.

³¹ Idem, p. 125.

³² Idem, p. 159.